

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ก่อ สวัสดิพานิชย์. อีสานวันวาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้ว, 2534.

กุลสุมา ชูศิลป์ และคณะ. รายงานการวิจัย เรื่อง สภาพและปัญหาการแพทย์แผนโบราณ

และกลวิธีพัฒนาในงานสาธารณสุขมูลฐาน. ขอนแก่น สถาบันวิจัยและพัฒนา, 2532.

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. "ระบบการแพทย์พื้นบ้านในชนบท" เอกสารประกอบการ

ประชุมวิชาการพฤติกรรมสุขภาพ ครั้งที่ 1 กระทรวงสาธารณสุข, 2533.

จำนงค์ อติพัฒนสิทธิ. สังคมวิทยาศาสนา. กรุงเทพฯ แพร่พิทยา, 2525.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. ผิเจ้านาย. เชียงใหม่ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527.

ชาย โพลีลีตา. "ไสยศาสตร์กับการรักษาพยาบาล". วารสารสังคมศาสตร์การแพทย์

(ตุลาคม-ธันวาคม 2520) : 30-45.

เดวิส เอล กอสลิง. หมอมพระ มิติใหม่ของพุทธศาสนาและสาธารณสุขไทย. แปลโดย

ธีรวัฒน์ ภูมิจิตร และเสาวรส เปล่งแสงสี. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง.

2529.

นลินี ตันธวนิชย์ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์หมู่บ้านคำม่วง. ขอนแก่น

โครงการวิจัยระบบการทำฟาร์ม มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2530.

เบญจา ยอดดำเนิน. สังคมวิทยา มานุษยวิทยาการแพทย์. กรุงเทพฯ โอเดียนสโตร์,

2523.

บุญเรือง จรรยาศรี. "มรดกชาวอีสาน" ในหนังสือพระราชทานเพลิงศพคุณพ่อ สุวิฑ์ ศิริกุล.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศูนย์การพิมพ์, 2523.

บุญลือ วันทายนท์. สังคมวิทยาศาสนา. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2529.

ปรีชา อุตระกุล และคณะ. รายงานการวิจัย เรื่อง บทบาทของหมอพื้นบ้านในสังคมชนบท

อีสาน. ขอนแก่น สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2532.

ยศ สันติสมบัติ. ปรอยต์และพัฒนาการของจิตวิเคราะห. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์, 2532.

- ยุพา คลังสุวรรณ และ จุไรรัตน์ จันทร์ธำรง. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์
ทางมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.
กรุงเทพฯ ราชบัณฑิตยสถาน, 2524.
- ศิริพร จิตะฐาน. เอกสารประกอบการสอน มสธ. ชั่ววิชา ความเชื่อและศาสนาใน
สังคมไทย หน่วยที่ 1. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533.
- สันต์ หัตถิรัตน์. "อุดมการณ์และความจริงทางการแพทย์เกี่ยวกับอาการเจ็บป่วย". วารสาร-
สังคมศาสตร์การแพทย์ (ตุลาคม-ธันวาคม 2520) : 5-10.
- สงัน สุวรรณเลิศ. ผีปอบ ผีเข้า ทรศณะทางจิตเวช. ม.ป.ท., 2529.
- สมเกียรติ วันทะนะ และคณะ. บันทึกการอภิปรายเรื่อง การใช้ Patron-Client Model
ในการศึกษาสังคมไทย. กรุงเทพฯ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2524.
- สมใจ ศรีหาล้า. รายงานเรื่อง การรักษาพยาบาลของหมอยาสมุนไพร : ศึกษากรณีหมู่
บ้านคำม่วง ตำบลบ้านค้อ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, น.ป.ท. 2534.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา. กรุงเทพฯ
บริษัทพิมพ์สวาย จำกัด, 2530.
- เสฐียรโกเศศ. ประเพณีไทย. กรุงเทพฯ บริษัทการพิมพ์, 2524.
- เสรี พงศ์พิศ. เอกสารประกอบการสอน มสธ. ชั่ววิชา ความเชื่อและศาสนาในสังคม-
ไทย หน่วยที่ 8. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533.
- สุวรรณ วงศ์ไวยสุวรรณ. "บุญกับอำนาจไตรลักษณ์กับลักษณะสังคมไทย" วารสารอยู่เมืองไทย
ฉบับรวมบทความทางสังคมและการเมืองเพื่อเป็นเกียรติแก่ศาสตราจารย์ เสน่
จามาริก. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530 : 1-22.
- สุรัตน์ วรางครัตน์. "การรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้านของชนกลุ่มน้อยในอีสานเหนือ". ใน
เอกสารประกอบการประชุมวิชาการพฤติกรรมสุขภาพครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ :
กระทรวงสาธารณสุข, 2533.

สุริยา สมุทคุปดี. เอกสารประกอบนิทรรศการ สัญลักษณ์ในบุญบังไฟ การวิเคราะห์และ
ตีความทางมานุษยวิทยา. ขอนแก่น ห้องปฏิบัติการทางมานุษยวิทยาของอีสาน คณะ
 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2533.

อมรา พงศาพิชญ์. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ โครงการศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์-
 มหาวิทยาลัย, 2520.

..... . วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ วิเคราะห์สังคมไทยในแนว
มานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

..... . เอกสารประกอบการสอน มสธ. ชั่ววิชา ความเชื่อ และศาสนา
ในสังคมไทย หน่วยที่ 7 กรุงเทพฯ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,
 2533.

อานันท์ กาญจนพันธ์ และ ฉลาดชาย รมิตานนท์. พิธีกรรมและความเชื่อในการรักษา
พยาบาลพื้นบ้านภาคเหนือ. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการพฤติกรรมสุขภาพ
ครั้งที่ 1. หน้า 91-22. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข, 2533.

อานันท์ กาญจนพันธ์ และ ฉลาดชาย รมิตานนท์. พิธีกรรมและความเชื่อล้านนา : การผลิต-
ใหม่ของอำนาจทางศีลธรรม. วารสารสมุดสังคมศาสตร์. 12, 2 (พฤศจิกายน-
 มกราคม, 2532) : 123-139.

ภาษาอังกฤษ

- EVANS-PRITCHARD E. THEORY OF PRIMITIVE RELIGION. LONDON ; THE CLARENDON PRESS, 1968.
- KEYES, CHARLES F. ECONOMIC ACTION AND BUDDHIST MORALITY IN A THAI VILLAGE". JOURNAL OF ASIAN STUDIES. 42 : 4 (AUGUST 1983). PP. 851-868.
- MALEFIJT, ANNIMARIE DE WAAL. RELIGION AND CULTURE. NEW YORK ; THE MACMILLAN COMPANY, 1968.
- RATARASARN, SOMCHINTANA. THE PRINCIPLES AND CONCEPTS OF THAI CLASSIC MEDICINE BANGKOK, THAI KHADI RESEARCH INSTITUTE THAMMASAT UNIVERSITY, 1986.
- SPIRO, MELFORD E. EDS. IN CONTEXT AND MEANING IN CULTURAL ANTHORPOLOGY. NEW YORK ; THE FREE PRESS, 1965.
- TURNER, VICTOR. THE FOREST OF SYMBOLS : ASPECT OF NDEMBU RITUAL LONDON ; CORNELL UNIVERSITY PRESS, 1967.
- WALLACE, ANTHONY F.C. RELIGION : AND ANTHROPOLOGY VIEW. NEW YORK ; RANDOM HOUSE, INC., 1966.
- WINICH, CHARLES. DICTIONARY OF ANTHROPOLOGY. NEW JERSY ; LITTLEFIELD, ADAMS & CO. 1972.

ภาคผนวก

กรอบคำถามในการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน

การรักษาพยาบาล

โรคและพฤติกรรมการรักษา (การตัดสินใจเลือกแหล่งรักษา)

ระบบการแพทย์พื้นบ้าน

โลกทัศน์เกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรคและการรักษา

การแยกประเภทความเจ็บป่วย

การแก้ปัญหา

พฤติกรรมการรักษา

พฤติกรรมการใช้สมุนไพร (สมุนไพร, สวดต่อชะตาอายุ)

ปัจจัยที่เลือกรับการรักษาจากหมอพื้นบ้าน

ทัศนคติต่อผลการรักษา (รวมค่ารักษา)

การเปรียบเทียบผลการรักษาระหว่างการแพทย์สมัยใหม่/พื้นบ้าน

ประเภทของหมอพื้นบ้าน

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหมอพื้นบ้าน

ประวัติของหมอพื้นบ้าน

การเรียนวิชา

แรงจูงใจ

วิธีการเรียน

ระยะเวลาการเป็นหมอพื้นบ้าน

การรักษา

โรคที่หมอพื้นบ้านรักษา, โรคที่พบบ่อย

ผู้ที่มารับการรักษา

ขั้นตอนการรักษา

การวินิจฉัยโรค

วิธีการรักษาโรคที่เกิดจากแต่ละสาเหตุ

ค่าคาย, ค่าตอบแทนอื่น ๆ แต่ละโรค

อุปกรณ์ในการรักษา

พิธีกรรมประกอบ, ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม, เริ่มเวลา, ระยะเวลา

ข้อแนะนำผู้ป่วย

การติดตามผลการรักษา

หมอรรถรม

ประวัติของหมอรรถรม

แรงจูงใจในการเรียนธรรม ชั้นตอน ระยะเวลา ในการเรียนหมอรรถรม

ประเภทธรรมที่เรียน

ประเภทของหมอรรถรม ข้อปฏิบัติของหมอรรถรมตามข้อกำหนด

การเป็นพ่อเลี้ยง

ลูกเลี้ยงเป็นใครบ้าง, จำนวน, ฐานะ

พิธีการเข้าเป็นลูกเลี้ยง

การปฏิบัติของพ่อเลี้ยงต่อลูกเลี้ยง

การปฏิบัติของลูกเลี้ยงต่อพ่อเลี้ยงในโอกาสต่าง ๆ

การเริ่มและสิ้นสุดการเป็นลูกเลี้ยง

บทบาทของหมอรรถรมต่อชาวบ้าน ต่อปัจเจกชน ต่อครอบครัว และต่อชุมชน

การจัดหมวดหมู่และการให้ความหมายสำหรับผู้ทำหน้าที่ในการรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้านในสังคม

Priest

สมิทธ์ สระอุบล (2532) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง "ผู้ที่ประกอบพิธีทางศาสนาเป็นคนที่ได้รับอำนาจศักดิ์สิทธิ์จากโบสถ์ ตรงข้ามกับ shaman จะได้รับอำนาจโดยตรงจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์"

เสวีร โทเศศ (2524) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง "ผู้ที่ทำหน้าที่ทำพิธีกรรมบูชาพระเจ้าในลัทธิที่ขลังตรงกับคำว่า ปุโรหิตาจารย์ในศาสนาพราหมณ์"

Charles Winich (1972) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง "ผู้ที่มีความชำนาญในเรื่องของไสยศาสตร์และศาสนา เป็นสื่อกลางระหว่างพระเจ้าและมนุษย์ priest อาจจะมาจก witch doctor, shrine guardian, medicine man นอกจากนี้ priest ยังทำหน้าที่ในการรักษาพยาบาลอีกด้วย"

เมื่อเปรียบเทียบกับบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้านในสังคมไทยแล้ว priest น่าจะเทียบได้กับพระสงฆ์ในสังคมไทย เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้รับอำนาจศักดิ์สิทธิ์จากโบสถ์ เป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีทางศาสนา บางรูปทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างพระเจ้าหรืออำนาจศักดิ์สิทธิ์กับมนุษย์และยังมีพระจำวนไม่น้อยที่ทำหน้าที่ในการรักษาพยาบาลด้วยอย่างเช่น หมอพระ

Shaman มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน ดังนี้

จำนงค์ อติวัฒน์เสถียร (2525) ให้ความหมายว่า หมายถึง "หมอผี หมอมนต์ ซึ่งมิใช่ในชาติต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นหญิง"

บุญลือ วันทายนท์ (2529) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง "หมอผี ผู้ที่ทำการรักษาโรคโดยการเข้าทรง หรือผู้ประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์เป็นพิเศษกับภูตผี ปีศาจ ที่สามารถช่วยเหลือมนุษย์ได้ หมอผีจะทำหน้าที่เป็นคนกลางระหว่างมนุษย์กับภูตผี"

Lowie ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง "ผู้ที่ได้รับอำนาจโดยตรงจากพระเจ้าหรือวิญญาณภูตผี ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อกันระหว่างมนุษย์และสิ่งเหนือธรรมชาติ" (Lowie อ้างถึงใน Annmarie de wall Malefijt, 1968)

Anthony F.C. Wallace (1966) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง "ผู้ที่ประกอบพิธีกรรมให้แก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลตามความต้องการของบุคคลเหล่านั้น เพื่อรับคำตอบแทนที่บุคคลเหล่านั้นจะมอบให้"

Charles Winich (1972) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง "ผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งได้รับพลังอำนาจจากสิ่งนั้นโดยตรง shaman ใช้อำนาจที่มีทั้งการรักษาผู้ป่วยทำร้ายบุคคลอื่น บางสังคม shaman ยังใช้พลังที่มีการต่อสู้กันอีกด้วย"

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง "หมอผีผู้ทำการรักษาโรคโดยการเข้าทรง หรือผู้ประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์เป็นพิเศษกับภูตผีปิศาจที่สามารถช่วยเหลือมนุษย์ได้ หมอผีทำหน้าที่เป็นคนกลางระหว่างมนุษย์กับภูตผีปิศาจ ซึ่งอยู่ในโลกที่ไม่อาจมองเห็นได้ ในสังคมดั้งเดิมหมอผีจึงทำหน้าที่เป็นหมอประจำหมู่บ้านและเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการทรงเจ้าเข้าผี คำ shaman เป็นคำมาจากภาษาของชนเผ่าไซบีเรีย"

จากความหมายที่มีผู้ให้ไว้ shaman เมื่อเทียบกับบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้านในสังคมไทยแล้วน่าจะหมายถึง หมอผี หมอทรง หรือหมอมนต์ และอาจจะรวมถึงหมอเทวดา (ผีฟ้า) และหมอธรรม

socerer, sorcery มีผู้ให้ความหมายไว้ต่างกัันดังนี้

บุญลือ วันทยนท์ (2529) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง "ผู้ที่ใช้อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นเครื่องมือเสริมประโยชน์ของตน หรือผู้ที่ใช้อำนาจเวทย์มนต์"

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง "คุณไสย การใช้อำนาจลึกลับที่ได้มาจากภูตผีปิศาจหรือได้มาโดยวิธีทางไสยศาสตร์ โดยทั่วไปการทำคุณไสยเป็นการใช้ไสยศาสตร์ในทางให้โทษ ตรงกับคำว่า "black magic"

Lowie ให้ความหมายไว้ว่า "คล้ายกับ witch แต่จะใช้พลังจิตมากกว่า" (Lowie อ้างถึงใน Annimarie de waal Malefijt, 1968)

Charles Winich (1972) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง "witchcraft ชนิดหนึ่งที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยและยังสามารถใช้อำนาจในการรักษาผู้ป่วยได้ด้วย"

จากความหมายที่มีผู้ให้ไว้เมื่อเทียบกับบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้านในสังคมไทยแล้ว sorcerer น่าจะหมายถึง หมอผี หรือหมอทรง

witch, witchcraft มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันดังนี้

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง "การทำคุณไสย การใช้วิธีการทางไสยศาสตร์ กระทำต่อผู้อื่น โดยทั่วไปกระทำในทางที่ทำให้บุคคลนั้นได้รับอันตราย"

Lowie ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง "ผู้ที่ใช้พิธีกรรมทางศาสนา (Religious Ritual) ที่ตนเองมีเพื่อบังคับ ทำลายทรัพย์สิน ทำร้ายคนอื่นให้เจ็บป่วย หรือถึงตายและเป็นการกระทำที่ต่อต้านบุคคลอื่น" (Lowie อ้างถึงใน Annimare de waal Malefijt, 1969 : 114)

Charles Winich ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง "ผู้ที่ใช้เวทย์มนต์คาถาในการทำร้ายผู้อื่นและทำให้ผู้อื่นเจ็บป่วย" (1972 : 569)

จากความหมายที่มีผู้ให้ไว้ดังกล่าว witch, witchcraft คล้ายกับ sorcerer sorcery

แต่ที่แตกต่างกันคือ witchcraft ไม่มีการใช้อำนาจเวทย์มนต์คาถาที่ตนเองที่มีอยู่ ทำร้ายกันเอง ดังที่ sorcerer กระทำ ซึ่ง witch, เมื่อเทียบกับในสังคมไทยแล้วน่าจะหมายถึง หมอผี

ชีวประวัติของหมอธรรม

การศึกษาถึงชีวประวัติของหมอธรรมแต่ละราย จะทำให้ทราบถึงภูมิหลัง อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในการก้าวสู่ตำแหน่งหมอธรรม ของหมอธรรมแต่ละราย รวมทั้งการเป็นหมอธรรมที่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านว่า เป็นผู้ที่มีความสามารถ ข้อมูลทั้งหมดได้จากการสัมภาษณ์หมอธรรมโดยตรง และบางส่วนได้จากการสัมภาษณ์บุคคลที่ใกล้ชิดกับหมอธรรม เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ให้ข้อมูลในที่นี้จะไม่ให้ชื่อจริงของหมอธรรม เพราะข้อมูลบางส่วนอาจจะมีผลกระทบในทางลบต่อตัวผู้ให้ข้อมูล

พ่อดำ เป็นชายอายุ 52 ปี ถือกำเนิดที่บ้านคำม่วง บิดามารดาอพยพมาจากหมู่บ้านอื่นแล้วมาตั้งหลักแหล่งที่หมู่บ้านแห่งนี้ (ญาติพี่น้องของบิดามารดาก็อพยพมาจาก) พ่อดำมีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 3 คน ได้แก่ พี่ชาย พี่สาวและพ่อดำ ซึ่งเป็นน้องชายคนสุดท้าย ปัจจุบันพี่ชายและพี่สาวยังมีชีวิตอยู่ อีกทั้งยังอาศัยอยู่ในหมู่บ้านคำม่วงเช่นกัน หลังจากจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนประจำหมู่บ้านก็มาช่วยบิดามารดาทำงานในไร่นา พ่อดำเป็นชายหนุ่มรูปงาม แต่ค่อนข้างจะซีโรค (ข้อมูลส่วนนี้พ่อดำไม่ได้เปิดเผย แต่คนใกล้ชิดได้เล่าให้ฟัง) มีโรคประจำตัวคือ โรคปวดขา ไม่ว่าจะไปรักษาที่ใดก็ไม่หายขาด ในช่วงที่ไปสัมภาษณ์พ่อดำทั้ง 3 ครั้ง ก็พบว่าพ่อดำมีอาการปวดขาไปไหนไม่ได้ พ่อดำไปรับการรักษาจากหลายแห่งทั้งการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์แผนโบราณ แต่อาการดังกล่าวก็ไม่หายขาด อาการปวดขาสร้างความทุกข์ทรมานให้แก่พ่อดำเป็นอย่างมาก พ่อดำเล่าว่า โรคนี้น่าจะมีอาการกำเริบในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา อาการเจ็บป่วยของพ่อดำได้ส่งผลต่อความเชื่อถือศรัทธาของลูกเลี้ยงและชาวบ้านทั่วไป ชาวบ้านรายหนึ่งที่พ่อดำไปทำพิธีรักษาให้จนอาการดีขึ้น แต่ยังไม่ยอมเข้าเป็นลูกเลี้ยงของพ่อดำ (โดยทั่วไปแล้วผู้ที่ได้รับการรักษาจากหมอธรรมรายใดจนตนเองหายจากอาการเจ็บป่วยมักจะต้องเข้าเป็นลูกเลี้ยงหมอธรรมรายนั้น) ชาวบ้านรายนี้ให้เหตุผลว่า "ไม่รู้ยังงัยตัวหมอธรรมเองก็ยังเจ็บป่วยออก ๆ แอด ๆ อยู่เช่นกัน กำลังพิจารณาอยู่ว่าจะตัดสินใจลาออกจากการเป็นลูกเลี้ยงของหมอธรรมรายเดิมหรือไม่" นิสัยส่วนตัวของพ่อดำเป็นผู้ที่ใจเย็น สุภาพ อ่อนน้อม

เมื่ออายุได้ 19 ปี พ่อดำได้อุปสมบทที่วัดประจำหมู่บ้าน เป็นเวลา 1 พรรษา และไปจำพรรษาอยู่ที่วัดอำเภอหนองบัวลำภู จ.อุดรธานี ซึ่งเป็นบ้านญาติอีก 1 พรรษา จึงลาสิกขาบทออกมาช่วยพ่อแม่ ทำงานในไร่นา ไม่นานพ่อดำก็สมรสกับหญิงสาวที่สวยเด่นในหมู่บ้าน

(ประมาณปี พ.ศ. 2499) เพื่อนของพ่อตำเล่าว่า ค่าสินสอดในการแต่งงานของพ่อตำนับเป็นค่าสินสอดที่แพงที่สุดในหมู่บ้านในสมัยนั้น เป็นจำนวนเงินถึง 900 บาทในขณะที่ชาวบ้านคนอื่น ๆ แต่งงานด้วยค่าสินสอดประมาณ 500-600 บาท เป็นอย่างสูง หลังจากแต่งงานพ่อตำได้ไปอาศัยอยู่กับครอบครัวของฝ่ายหญิงเป็นเวลา 1 ปี เมื่อน้องสาวของภรรยาแต่งงานจึงได้แยกเรือนออกมาอยู่ต่างหาก แต่ยังคงทำหน้าที่ร่วมกับครอบครัวของภรรยา ที่นาของครอบครัวภรรยามีผืนนาที่ร้ายอาละวาดสมาชิกในครอบครัวของภรรยาเป็นประจำ น้องชายของภรรยาถูกผีนาอาละวาดหลอกหลอน จนกระทั่งจับไข้หัวโกรน ทุกคนพากันหวาดกลัวไม่กล้าไปที่นาในเวลาเช้าตรู่และต้องกลับจากที่นาก่อนที่ท้องฟ้าจะมีมืด สร้างความลำบากและเสียเวลาในการทำงาน ญาติ ๆ ต้องไปตามหมอผี หมอธรรมมาปราบจึงค่อยสงบลง แต่ก็ยังไม่หมดไปเสียทีเดียว ยังคงมาหลอกหลอนในบางเวลา

เมื่อพ่อตำอายุประมาณ 30 ปี เห็นว่าผืนนาที่ร้าย ครอบครัวของตนและญาติ ๆ ไม่มีอำนาจเวทย์มนต์คาถาคุ่มครอง เมื่อเจ็บป่วยก็ต้องไปให้หมอธรรมรักษา พ่อตำจึงตัดสินใจเรียนธรรมจากพ่อใหญ่เมือง บ้านวังตอ ซึ่งเป็นหมู่บ้านข้างเคียง ใช้เวลาร่ำเรียนเป็นเวลานาน จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังยังคงเรียนธรรม โดยการนำตำราของอาจารย์มาท่อง พ่อตำเรียนธรรมหลายชนิด เป็นที่ยอมรับของบรรดาชาวบ้านและหมอธรรมด้วยกันเองว่าเป็นผู้ที่เรียนรู้มากเก่งกล้าสามารถ ธรรมที่พ่อตำเรียนได้แก่ ธรรมปฐมบัณฑิต ธรรมมองการณ์ฟ้าสนั่น ธรรมพระอรหันต์ ธรรมจตุรสิกขาวลี และธรรมอิตติปิโส ธรรมแต่ละประเภทใช้ประโยชน์แตกต่างกันในการรักษาผู้ป่วย

ธรรมปฐมบัณฑิต ธรรมมองการณ์ฟ้าสนั่น และธรรมอิตติปิโส ใช้รักษาผู้ป่วยที่ถูกผีเข้า ส่วนธรรมพระอรหันต์ ใช้ในการนั่งธรรมเสียดายขันดอกไม้เพื่อหาสาเหตุของการเจ็บป่วย ธรรมจตุรสิกขาวลีใช้ในการรักษาผู้ป่วยที่นอนไม่ค่อยหลับ ผอมแห้ง พ่อตำจะเลือกใช้ธรรมแต่ละประเภทตามระดับความรุนแรงของอาการผู้ป่วย

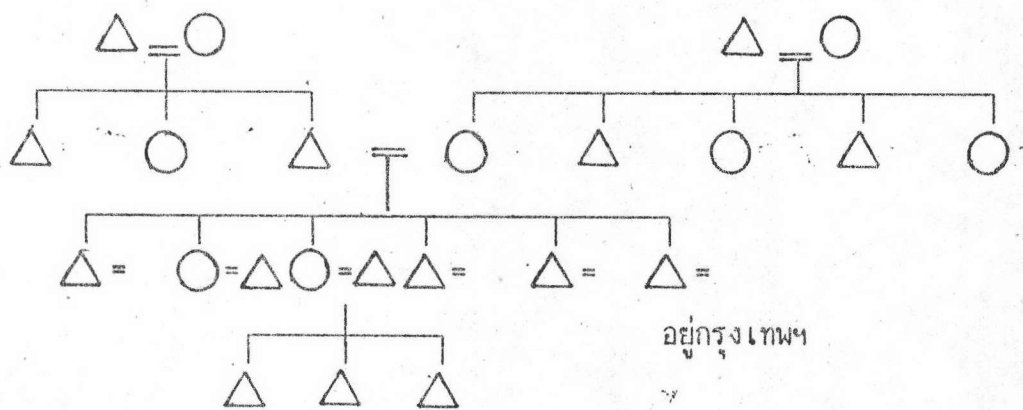
หลังจากพ่อตำเรียนธรรมมา เป็นช่วงเดียวกันกับที่หมอธรรมที่เป็นพ่อเลี้ยงของญาติทางฝ่ายภรรยาเสียชีวิตลง ดังนั้นลูกเลี้ยงกลุ่มแรกของหมอธรรมรายนี้จึงได้แก่เครือญาติทางฝ่ายภรรยา ซึ่งเป็นตระกูลที่มีเครือญาติมาก นอกจากนี้ครอบครัวของพี่ชายพี่สาว ญาติทางฝ่ายมารดาของพ่อตำต่างก็มาเข้าเป็นลูกเลี้ยงของพ่อตำเช่นกัน หลังจากนั้นชาวบ้านรายอื่นจึงเข้ามาเป็นลูกเลี้ยง สำหรับการเข้ามาเป็นลูกเลี้ยงของชาวบ้านรายอื่น ๆ มักจะเป็นลูกเลี้ยง

เพราะได้รับการรักษาจากพ่อดำจนกระทั่งหายจากอาการเจ็บป่วย ลูกเลี้ยงรายนั้นมักจะแนะนำบอกเล่าให้ญาติพี่น้องเข้าเป็นลูกเลี้ยงของพ่อดำต่อ ๆ กันไป

นอกจากการเรียนธรรมแล้ว พ่อดำยังได้ร่ำเรียนวิชาความรู้ในเรื่องจารีตประเพณีไทยอีสานแขนงอื่น ๆ ได้แก่ การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ แก้วพรหมชาติ ต่อชะตาอายุโหราศาสตร์ สุตรวัญ และความรู้ในเรื่องสมุนไพร หมอธรรมกล่าวว่า "เราแก่ต้องทำตัวให้แก่ความรู้ด้วย ไม่ใช่แก่เพียงอายุให้ลูกหลานเขาพึ่งพาได้ทุก ๆ เรื่อง" ดังนั้นพ่อดำจึงเป็นที่พึ่งพาอาศัยของชาวบ้านในหลายด้าน ประกอบกับในสภาพปัจจุบันพ่อดำไม่ได้ทำกิจกรรมใดๆ เนื่องจากสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงนัก จึงทำหน้าที่ดูแลบ้านเรือนให้ลูก ๆ ไปทำกิจกรรมในไร่นาแทน

ปัจจุบันพ่อดำมีบุตรชาย-หญิงทั้งหมด 6 คน อาชีพหลักของครอบครัวได้แก่ การทำนา ทำไร่ ที่นาของพ่อดำอุดมสมบูรณ์มาก มีลำห้วยสาละคอนไหลผ่าน รายได้ที่สำคัญของครอบครัวมาจากการทำนา ทำไร่ นอกจากนี้พ่อดำยังมีรายได้จากค่าตอบแทนในการทำพิธีต่าง ๆ ให้แก่ชาวบ้าน ซึ่งค่าตอบแทนดังกล่าวพ่อดำบอกว่า "ชาวบ้านเขาก็ให้ 10-20 บาทเท่านั้น ละ ในการทำพิธีให้" สำหรับบรรดาลูกเลี้ยงในวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนาที่มีการมาชุมนุมกัน เพื่อทำพิธีที่บ้านพ่อเลี้ยง ลูกเลี้ยงจะนำเงินใส่จานขึ้นห้อมามอบให้พ่อเลี้ยงด้วย คนละ 5-20 บาท ส่วนใหญ่มักจะใส่จานละ 10 บาทต่อครอบครัว รายได้รวมของครอบครัวต่อปีประมาณ 30,000- 40,000 บาท

โครงสร้างครอบครัวของหมอธรรม

พ่อใหญ่ปาน เป็นชายชราวัย 75 ปี แม้ปัจจุบันนี้พ่อใหญ่จะอยู่ในวัยชราแต่สุขภาพร่างกายยังแข็งแรง และแลดูหนุ่มกว่าอายุจริง พ่อใหญ่ถือกำเนิดที่หมู่บ้านคำม่วง ตระกูลของพ่อใหญ่อพยพมาจาก จ.อุบลราชธานี เป็นกลุ่มแรกที่มาก่อตั้งหมู่บ้านคำม่วง ตระกูลของพ่อใหญ่เป็นตระกูลที่ใหญ่ มีญาติพี่น้องมาก บิดามารดาของพ่อใหญ่ประกอบอาชีพในการทำนา

ทำไร่ นอกจากอาชีพดังกล่าวแล้วบิดาของพ่อใหญ่ยังมีความรู้ในเรื่องสมุนไพร เป็นหมอยาสมุนไพรที่มีชื่อของหมู่บ้าน พ่อใหญ่เล่าถึงชีวิตในวัยเด็กให้ฟังว่า "ชอบติดตามพ่อไปรักษาผู้ป่วย ไปด้วยพ่อฝนยารากไม้ ทำพิธีรักษาผู้ป่วย" ด้วยการติดตามผู้เป็นบิดาย่อม ๗ พ่อใหญ่จึงรู้สึกชอบการเป็นหมอยาสมุนไพร

บิดามารดาของพ่อใหญ่มีบุตรชาย-หญิงรวมทั้งสิ้น 9 คน พ่อใหญ่เป็นบุตรคนที่ 3 ในจำนวนพี่น้องทั้ง 9 คน เนื่องจากมีบุตรมากบิดามารดาของจึงไม่สนใจในเรื่องการศึกษาต่อของบุตรนัก บิดามารดาของพ่อใหญ่ต้องเร่งชวนขายถากถางที่ป่าเพื่อจับจองเป็นเจ้าของ เพราะการมีบุตรสาวถึง 5 คน หมายถึงภาระในการจัดหาหมรดกอันเป็นที่ดินไว้มอบแก่บุตรสาวเมื่อแต่งงานแยกเรือนไปแล้ว ชีวิตในวัยเด็กของพ่อใหญ่แตกต่างจากเด็กในวัยเดียวกันในหมู่บ้าน หลังจากเลิกโรงเรียนในแต่ละวัน แทนที่จะวิ่งเล่นซุกซนดังเช่นเด็กคนอื่น ๆ กลับติดตามบิดาออกไปรักษาผู้ป่วย และบางวันก็ติดตามออกไปดูบิดาเก็บตัวยาสสมุนไพรด้วยความสนใจใฝ่รู้สมุนไพรด้วยความสนใจใฝ่รู้

พ่อใหญ่มีโอกาสศึกษาในโรงเรียนประจำหมู่บ้านถึงระดับชั้นประถมปีที่ 3 เมื่อขึ้นชั้นประถมปีที่ 4 ก็เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 โรงเรียนก็ต้องปิดงดการสอนไปโดยปริยาย พ่อใหญ่จึงไม่มีโอกาสเรียนต่อจนจบชั้นประถมปีที่ 4 หลังจากออกจากโรงเรียนแล้วต้องมาช่วยงานบิดามารดาในไร่นา (เด็กในสมัยก่อนเข้าเรียนเมื่ออายุประมาณ 10-11 ปี เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับก็สามารถช่วยงานในไร่นาได้แล้ว) และช่วยจัดเตรียมตัวยาสสมุนไพรให้แก่บิดา เพื่อรักษาผู้ป่วย ในช่วงเวลาที่ว่างพ่อใหญ่จะออกไปรับจ้างเลื่อยไม้ให้แก่ชาวบ้าน จนกระทั่งอายุ 18 ปี พ่อใหญ่จึงได้แจ้งความประสงค์ของตนเองให้บิดาทราบว่าต้องการศึกษาในเรื่องของตัวยาสสมุนไพรให้แตกฉาน ผู้เป็นบิดาจึงได้มอบตำราสมุนไพร ซึ่งเป็นสมุดโบราณ จดบันทึกด้วยภาษาไทยใหญ่ บิดาของพ่อใหญ่ได้มาจากประเทศลาว พ่อใหญ่จึงเริ่มศึกษาในเรื่องตัวยาสสมุนไพรอย่างจริงจัง ใช้เวลาศึกษาเรื่องตัวยาสสมุนไพรจากตำราโบราณ ประมาณ 2-3 เดือน หลังจากนั้นจึงได้เข้าไปแสวงหาความรู้ในเรื่องของตัวยาที่ใช้รักษาโรคต่าง ๆ ที่ตัวเมืองขอนแก่น โดยไปสมัครเป็นลูกจ้างช่วยงานในร้านของหมอมหาสารเสนารักษ์ ซึ่งมีชื่อเสียงมากในช่วงเวลานั้น เนื่องจากในตัวจังหวัดและแถบจังหวัดใกล้เคียงยังไม่เปิดให้มีโรงพยาบาลรักษาผู้ป่วย ดังนั้นคนไข้ของหมอมหาสารเสนารักษ์จึงมากทุกวัน พ่อใหญ่มีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้ทั้งในเรื่องของตัวยาสสมุนไพร และตัวยาแผนปัจจุบัน พ่อใหญ่สามารถปรุงตัวยาลูกกลอนเพื่อใช้รักษาโรคควมโรค โรคมะเร็งและริดสีดวงได้พร้อมกับมีความรู้ในเรื่องการฉีดยา แต่พ่อใหญ่ไม่

กล้านำความรู้ดังกล่าวมาใช้พอใหญ่ บอกว่า "กลัวไม่กล้าคิด เห็นหมอกที่เป็นครูคิดยังรู้สึก กลัวเวลาทดลองคิดมือก็จะสั่น" นอกจากนี้พอใหญ่ยังมีความรู้ในเรื่องการปรุงตัวยาตำราหลวง เช่น ยาแก้ท้องอืดท้องเฟ้อ ยาสมานแผล และความรู้ในเรื่องตัวยาแผนปัจจุบันบางอย่างเช่น ยารักษาโรคผิวหนัง ปัจจุบันพอใหญ่ยังได้นำความรู้ต่าง ๆ ดังกล่าวมาใช้ในการรักษาชาวบ้านที่เจ็บป่วย พอใหญ่อยู่รับใช้หมอมหาสารคามประมาณ 1 ปี จึงกลับมาอยู่บ้านบิดา มารดา จึงให้อุปสมบทเป็นสามเณรเป็นเวลา 2 ปี หลังจากนั้นจึงอุปสมบทเป็นภิกษุต่ออีกประมาณ 2 ปี ในช่วงที่กำลังบวชพอใหญ่มีโอกาสไปจำพรรษาที่ จ.อุบลราชธานี ซึ่งเป็นหมู่บ้านเดิมของบิดา มารดา พอใหญ่ได้เรียนรู้การเขียนธรรมหรือเวทย์มนต์คาถาจากปู่ซึ่งเป็นหมอมรรณอยู่ในขณะนั้น พอใหญ่ใช้เวลาจำพรรษาอยู่ที่หมู่บ้านดังกล่าวเป็นเวลา 3 เดือน แต่ใช้เวลาในการเรียนธรรมไม่ถึง 1 เดือน โดยการท่องจำคาถาต่าง ๆ จากตำราโบราณ ธรรมที่เรียนมีชื่อว่า "ธรรมห้าพระองค์" ใช้ปราบภูตผี พอใหญ่เล่าถึงการตัดสินใจเรียนธรรมให้ฟังว่า "สมัยก่อนภูตผีเยอะ การเจ็บป่วยมักเกิดจากการกระทำของภูตผี ผีนาตุร้ายอาละวาด พอเลยตัดสินใจเรียนธรรม เพียงเพื่อนำมาไว้ป้องกันตนเองและญาติพี่น้องไม่ได้รำเรียนมามากเหมือนพ่อดำ"

หลังจากกลับจาก จ.อุบลราชธานี พอใหญ่ก็ได้ลาสิกขาบท เมื่ออายุประมาณ 23 ปี ออกมาช่วยงานบิดามารดาในไร่นา ประมาณ 1 ปี จึงได้เข้าสู่พิธีวิวาห์กับหญิงสาวชาวบ้าน คำม่วง ที่อยู่ในตระกูลใหญ่ บรรพบุรุษของหญิงสาวอพยพมาจาก จ.อุบลราชธานี และเป็นกลุ่มแรกที่มาก่อนตั้งหมู่บ้านคำม่วงเช่นกัน ครอบครัวของภรรยาพอใหญ่มีบุตรมากเช่นเดียวกันกับครอบครัวของพอใหญ่ หลังจากแต่งงานพอใหญ่ได้อพยพไปอยู่กับครอบครัวของภรรยาเป็นเวลา 1 ปี จึงได้แยกเรือออกมาอยู่ต่างหาก บิดามารดาของฝ่ายหญิงได้มอบที่ดินทำกินให้ 1 แปลง ครอบครัวของพอใหญ่จึงประกอบอาชีพในการทำนา ทำไร่ เพื่อเลี้ยงบุตรชาย-หญิง ทั้งหมด 10 คน ช่วงเวลาว่างพอใหญ่จะหารายได้เสริมโดยการเป็นนายข้อยตระเวนรับซื้อวัวควายจากชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อนำไปขายยังภาคกลาง ซึ่งในสมัยก่อนชาวบ้านจะเรียกการไปภาคกลางว่า "ไปไท" ปัจจุบันยังปรากฏว่ามีคำพูดเช่นนี้อยู่

พอใหญ่เป็นบุคคลที่มีความมุ่งมั่นมานะต่อสู้ ไม่ว่าจะในเรื่องของการศึกษาหาความรู้ ในสมัยก่อน ชาวบ้านคำม่วงน้อยคนนักที่จะเดินทางด้วยเท้า เพื่อเข้ามาศึกษาหาความรู้ที่ตัวเมืองและการเดินทางไปขายวัว ควายที่ "ไท" ซึ่งใช้ระยะเวลาในการเดินทาง นอกจากนี้พอใหญ่ยังได้ชวนขายถากถางที่ดินทำกินเพื่อไว้มอบเป็นมรดกแก่บุตรสาว ปัจจุบันนี้แม้อายุจะย่างเข้าวัยชรา แต่พอใหญ่ยังศึกษาหาความรู้ในเรื่องของสมุนไพรโดยตลอดมา

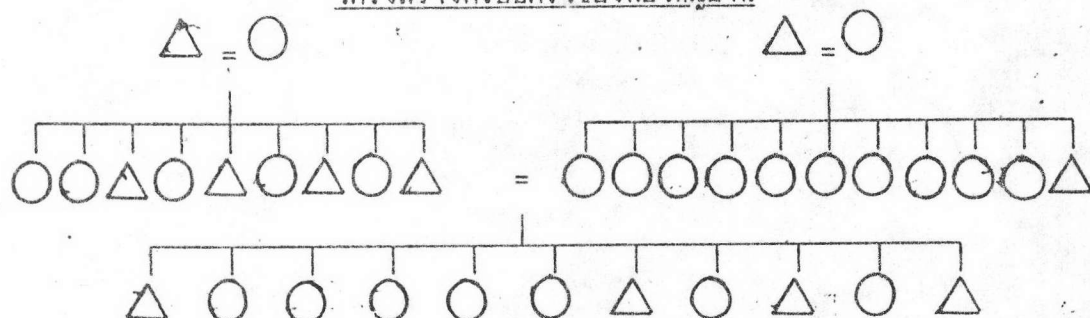
สายตาของพ่อใหญ่ยังดี สุขภาพยังแข็งแรง เพราะชีวิตจากวัยหนุ่มจนถึงวัยชรา พ่อใหญ่ไม่เคยดื่มสุราและสูบบุหรี่ นอกจากนี้ยังได้ปรุงตัวยาลูกกลอนเพื่อบำรุงร่างกายของตน ปัจจุบันพ่อใหญ่ยังคงช่วยลูกหลานทำนา ทำไร่ ดูแลสัตว์เลี้ยงในช่วงที่ทำกิจกรรมในไร่นา ทุกเช้าพ่อใหญ่มักจะขับที่มอเตอร์ไซด์ออกไปยังทุ่งนาซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 3 กิโลเมตร นอกจากนี้ในวันที่มีชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่น หรือภายในหมู่บ้านเดียวกันมาตามไปรักษาผู้ป่วยพ่อใหญ่จึงจะงดจากการทำกิจกรรมในไร่นา ด้วยความรู้ในเรื่องสมุนไพรที่เรียนรู้มานาน ทำให้พ่อใหญ่มีชื่อเสียงในเรื่องการรักษาผู้ป่วย ชาวบ้านจากจังหวัดใกล้เคียงก็มาตามไปรักษาผู้ป่วย พ่อใหญ่เล่าว่า "ส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วยที่หมดหวังจากการรักษาด้วยการแพทย์แผนปัจจุบัน ถ้าอาการไม่หนักมักจะรักษาหายด้วยสมุนไพร ถ้ารักษาไม่ได้พ่อก็จะบอกกับญาติของผู้ป่วย"

นอกจากความรู้ในเรื่องของการเรียนธรรม และในเรื่องของตัวยาสมุนไพรแล้ว พ่อใหญ่ยังมีความรู้ในเรื่องของการทำพิธีสะเดาเคราะห์ ต่อชะตาอายุ โดยเรียนรู้วิชาความรู้ดังกล่าวจากลุงของพ่อใหญ่ที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ดังนั้นพ่อใหญ่จึงสามารถช่วยประกอบพิธีกรรมในการรักษาให้แก่ชาวบ้านที่เจ็บป่วยได้ พ่อใหญ่เป็นผู้ใหญ่ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ เป็นผู้อาวุโสของหมู่บ้าน มีลูกเลี้ยงมากมาย นอกจากญาติของตนเองยังมีบรรดาชาวบ้านทั้งภายในและนอกหมู่บ้านเข้าเป็นลูกเลี้ยง ทั้งนี้เนื่องจากพ่อใหญ่มีลักษณะนิสัยสุขุม เยือกเย็น ใจคอหนักแน่น ซอບพุดคุด แต่ไม่มีลักษณะโอ้อวด เมื่อมีงานบุญประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้านพ่อใหญ่ก็มาช่วยจัดเตรียมงานบุญร่วมกับชาวบ้านซึ่งอยู่ในวัยเดียวกันบางคน ภายในตระกูลของพ่อใหญ่ๆ ก็ทำหน้าที่เป็นเจ้าโคตรช่วยใกล้เคียงเมื่อลูกหลานทะเลาะกัน ช่วยให้คำปรึกษาแนะนำแก่ลูกหลานในเรื่องต่าง ๆ

ปัจจุบันพ่อใหญ่อาศัยอยู่กับภรรยาเพียง 2 คน โดยมีบุตรสาวคนเล็กซึ่งหย่ากับสามีปลูกบ้านอยู่ใกล้กัน ส่วนบุตรชายหญิงคนอื่น ๆ แต่งงานและแยกเรือนออกไป แต่ยังคงอาศัยอยู่ภายในหมู่บ้าน ในช่วงที่ทำกิจกรรมในไร่นา บุตร หลานของพ่อใหญ่ก็มาช่วยทำกิจกรรมดังกล่าว รายได้ที่สำคัญของครอบครัวของมาจากการขายผลผลิตข้าวและมันสำปะหลัง รายได้เสริมที่สำคัญของหอมธรรมได้แก่ ค่าตอบแทนในการรักษาผู้ป่วย และการทำพิธีต่าง ๆ เช่น การสะเดาเคราะห์ การต่อชะตาอายุ

โครงสร้างครอบครัวของพ่อใหญ่ปาน

พ่อใหญ่จรรยา ปัจจุบันอายุ 64 ปี ถือกำเนิดที่หมู่บ้านควม่วง เป็นบุตรคนที่ 4 ในจำนวนบุตรชาย หญิงทั้งหมด 7 คน หลังจากจบการศึกษาภาคบังคับชั้นประถมศึกษาที่ 4 ได้ออกมาช่วยงานบิดา มารดาในไร่นา จนกระทั่งเติบโตเป็นชายหนุ่มรูปร่าง ผิวขาว ปัจจุบันเค้าความหล่อและผิวที่ขาวแดงยังปรากฏให้เห็น เมื่ออายุ 19 ปี พ่อใหญ่ได้อุปสมบทเพศที่วัดประจำหมู่บ้าน เมื่ออายุครบ 21 ปี จึงอุปสมบทเป็นพระภิกษุต่อจนกระทั่งอายุ 24 ปีจึงลาสิกขาบท ในขณะที่อุปสมบทเป็นภิกษุพ่อใหญ่ได้ศึกษาหาความรู้ในพระธรรมจนแตกฉานได้ชื่อว่าเป็นพระภิกษุที่เทศน์เก่งและไพเราะ มีความสำรวมเป็นที่เคารพของชาวบ้านฯ จึงได้ทำพิธี "ฮอดสง" ให้แก่พ่อใหญ่ เมื่อสึกออกมาชาวบ้านจะให้คำนำหน้าชื่อว่า "จารย์" หมายถึง "อาจารย์" ซึ่งเป็นผู้คงแก่เรียนในทางพระ

ในปัจจุบันชาวบ้านมักจะเรียกพ่อใหญ่ว่า "พ่อใหญ่จารย์" ในสมัยก่อนนั้นชายหนุ่มที่เป็นจารย์จะได้รับความสนใจจากสาว ๆ ในหมู่บ้าน พ่อ แม่ของหญิงสาวก็ปรารถนาที่จะให้บุตรสาวของตนแต่งงานกับชายหนุ่มที่เป็นจารย์ เมื่อสึกออกมาได้ไม่นานพ่อใหญ่จึงได้เข้าสู่พิธีวิวาห์กับหญิงสาวในหมู่บ้านเดียวกัน มีบุตรชายหญิงทั้งหมด 5 คน ครอบครัวของพ่อใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรมาโดยตลอด ปัจจุบันพ่อใหญ่เลิกทำกิจกรรมในไร่นาเนื่องจากชราภาพในช่วงที่ลูกหลานไปทำกิจกรรมในไร่นาจะอยู่เฝ้าบ้าน จักสานสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้ลูกหลาน

ในช่วงที่บวชเป็นพระอยู่นั้น พ่อใหญ่มีความสนใจในเรื่องเวทย์มนต์คาถา พ่อใหญ่กล่าวว่า "อยากเรียนเอาไว้เพื่อปกป้องคุ้มครองตนเองและลูกหลาน" ครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่พ่อใหญ่ คือ หมอธรรมในหมู่บ้านเดียวกัน ธรรมที่เรียนชื่อ "ธรรมจิต" เป็นธรรมที่ใช้สำหรับปราบภูตผี ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาพ่อใหญ่ตัดสินใจเรียนธรรมเพิ่มเติมจากหมอธรรมบ้านวังตอ ซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียงพ่อใหญ่ได้เล่าถึงเหตุผลที่ตัดสินใจเรียนธรรมเพิ่มเติมว่า "พ่อเห็นว่าหมอธรรมคนนี้เก่ง ชาวบ้านในแถบนี้ให้ความเคารพนับถืออีกทั้งธรรมที่พ่อเรียนมาน้อยเกิน

ไปไม่พอใช้ เมื่อไปทำพิธีรักษาผู้ป่วยที่ถูกผีเข้ามักจะไม่ค่อยได้ผล เพราะธรรมที่พ่อเรียนกำจัดอำนาจชั่วร้ายของผีเจ้าที่และผีเรือนเท่านั้น พ่อไปดูหมอธรรมรายนี้ทำพิธีพ่อจึงทราบว่ามีพ่อรู้บ่อยจึงขอเรียนเพิ่มเติมจากท่าน" สำหรับธรรมที่พ่อใหญ่เรียนเพิ่มเติม พ่อใหญ่บอกว่า "เป็นธรรมห้องใหญ่" หรือ "ธรรมโองการ" การเรียนธรรมทั้งสองครั้งพ่อใหญ่จะนำตำรามาท่องเอาหลังจากทำพิธียกครูแล้ว ในการเรียนธรรมครั้งแรกใช้เวลาในการท่องคาถาต่าง ๆ 3 วัน ครั้งที่สองใช้เวลา 9 วัน ในการเรียนธรรมครั้งแรกพ่อใหญ่ได้มีโอกาสได้เรียนรู้ในเรื่องตัวยาสมนไพร แก้วใช้ประเภทต่าง ๆ ทำให้สามารถรักษาผู้ป่วยด้วยการใช้สมุนไพรมันได้ด้วย

หลังจากเรียนธรรมสำเร็จในช่วงแรก ๆ ไม่มีชาวบ้านมาขอเข้าเป็นลูกเลี้ยงสักราย จนกระทั่งพ่อใหญ่ที่เป็นพ่อเลี้ยงของญาติฝ่ายภรรยาเสียชีวิตลงบรรดาญาติของภรรยาจึงมาขอเข้าเป็นลูกเลี้ยงของพ่อใหญ่ นอกจากนี้ก็มีชาวบ้านที่ไม่ใช่ญาติเข้าเป็นลูกเลี้ยง เมื่อได้รับการรักษาจากพ่อใหญ่จนหายจากอาการเจ็บป่วย ปัจจุบันนั้นนอกจากญาติฝ่ายภรรยาแล้วก็มีญาติของพ่อใหญ่ที่พ่อเลี้ยงคนเดิมเสียชีวิตจึงได้มาขอเข้าเป็นลูกเลี้ยง ๆ ของพ่อใหญ่ประมาณ 3 ใน 4 เป็นเครือญาติของพ่อใหญ่นั้นเอง

นอกจากความรู้ในเรื่องการเรียนธรรมแล้ว พ่อใหญ่ยังมีความรู้ในเรื่องการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ การสูตรขวัญ โดยได้ศึกษาความรู้ในเรื่องการทำพิธีต่าง ๆ มาจากหนังสือโบราณที่พ่อใหญ่เรียกว่า "หนังสือก้อม" จากวัดประจำหมู่บ้าน ซึ่งยืมมาจากเจ้าอาวาสวัดแล้วนำมาคัดลอกลงในโบราณที่พ่อใหญ่ทำขึ้นมา ภาษาที่ใช้บันทึกเป็นภาษาขอม และภาษาไทยใหญ่ เมื่อชาวบ้านจะทำพิธีสูตรขวัญในงานพิธีต่าง ๆ เช่น พิธีแต่งงาน บายศรีสู่ขวัญผู้ป่วยหรือชาวบ้านที่สอบบรรจุราชการได้ มักจะมาตามพ่อใหญ่ไปทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้ ชาวบ้านแล้วว่า "ส่วนใหญ่มักจะมาตามพ่อใหญ่จารย์" ไปทำพิธีให้มากกว่าหมอสสูตรขวัญรายอื่น เพราะพ่อใหญ่จารย์สูตรขวัญเก่งไพเราะ" เหตุผลที่พ่อใหญ่ตัดสินใจศึกษาความรู้ดังกล่าวเพิ่มเติมคือ "พ่อเป็นจารย์บวชอยู่ 5 ปี ชาวบ้านได้ทำพิธีสดงให้ เราเป็นจารย์ก็ควรจะเรียนรู้พิธีกรรมทุกอย่างเพื่อจะได้เป็นที่พึ่งพาของลูกหลานทุกด้าน เขามาถามอะไรเกี่ยวกับเรื่องประเพณีโบราณเราก็ต้องตอบได้"

ปัจจุบันนี้นอกจากบทบาทของหมอธรรม หมอสะเดาะเคราะห์ หมอสูตรขวัญ และหมอยาสมนไพรแล้ว พ่อใหญ่ยังได้รับคัดเลือกจากชาวบ้านให้ทำหน้าที่มรดกทายาท เป็นสื่อกลางระหว่างชาวบ้านและพระสงฆ์ ตำแหน่งที่สร้างที่พ่อใหญ่ได้รับการขอร้องจากชาวบ้านให้

ช่วงที่ว่างจากการทำกิจกรรมในไร่นาต้องออกไปรับจ้างเลื่อยไม้ ในบางช่วงก็ออกไปเป็นนาย
ขี้ยรับซื้อวัว ควายเพื่อนำไปขายที่ภาคกลาง ด้วยความขยันขันแข็งพ่อใหญ่จึงสามารถเก็บออม
เงินเพื่อซื้อที่ดินไว้ได้หลายแปลง ปัจจุบันมีที่ดินทำกินทั้งหมด 115 ไร่ แต่แบ่งแยกให้บุตรแต่ละ
คนไป เหลือไว้เป็นของตนเองเพียง 10 ไร่ นอกจากนี้พ่อใหญ่ยังได้ซื้อที่ดินไว้ในตัวเมืองขอนแก่นอีก 1 แปลง พร้อมกับก่อสร้างบ้านหลังเล็ก ๆ 3 หลัง เพื่อให้เช่า แม้จะมีความมั่งคั่งใน
การทำมาหากิน แต่พ่อใหญ่ก็ชอบเล่นหวยใต้ดินเป็นประจำ จนกระทั่งในปัจจุบันก็ยังคงเล่นหวย
ใต้ดิน บางงวดต้องเสียค่าใช้จ่ายในการแทงหวยใต้ดินถึง 2,000 บาท

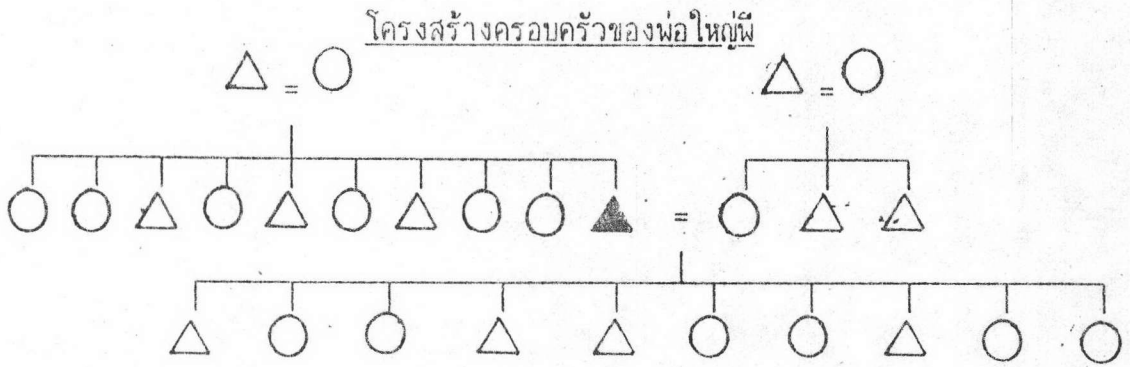
เมื่ออายุประมาณ 45 ปี ญาติของพ่อใหญ่และหมอธรรมบรลฺุรายหนึ่งได้เดินทางมา
จาก อ.หนองบัวลำพู จ.อุดรธานี เพื่อมาเยี่ยมพ่อใหญ่และครอบครัว เป็นเวลาหลายวัน หมอ
ธรรมรายนั้นได้ซักถามพ่อใหญ่ว่า "อยากได้ธรรมมีย์" พ่อใหญ่เห็นว่า เป็นธรรมประเภทที่ไม่
เหมือนกับหมอธรรมรายอื่น จึงตัดสินใจเรียนธรรมกับหมอธรรมบรลฺุรายนั้น เพื่อเอาไว้ปก
ป้องคุ้มครองตนเองและครอบครัว ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 2 ปี จึงถึงขั้นบรลฺุ การบรลฺุใน
ธรรมนั้น พ่อใหญ่เล่าว่า "เมื่อธรรมจะบรลฺุเวลานั้นธรรมจะมีอาการสั่น และเราจะพูดภาษา
ต่าง ๆ นา ๆ โดยไม่รู้สึกรู้สึกละเลย"

หลังจากเรียนธรรมมาพ่อใหญ่ต้องใช้เวลานิสฺุจนความสามารถของตนเอง เพื่อให้มีผู้
ยอมรับและยอมรับเข้ามาเป็นลูกเลี้ยง ชาวบ้านรายแรกที่เข้ามาเป็นลูกเลี้ยงของพ่อใหญ่เป็นผู้ที่
ได้รับการรักษาจากพ่อใหญ่จนหายขาด หลังจากนั้นครอบครัวของชาวบ้านรายนั้นก็เข้ามาเป็น
ลูกเลี้ยงของพ่อใหญ่ส่วนภรรยาของหมอธรรมเข้าเป็นลูกเลี้ยงตามเครือญาติทางฝ่ายแม่ นอก-
จากลูกเลี้ยงในหมู่บ้านแล้วยังมีลูกเลี้ยงที่อยู่ต่างจังหวัดที่พ่อใหญ่ไปรักษาจนหาย

สำหรับธรรมที่เรียนมานั้น นอกจากใช้รักษาผู้ป่วยแล้ว ยังใช้การนั่งธรรมเพื่อค้นหา
สิ่งของที่หายได้ด้วย เมื่อวัว ควายและสิ่งของของชาวบ้านหาย ชาวบ้านมักจะมาให้พ่อใหญ่นั่ง
ธรรมดูให้ว่า วัว ควาย และสิ่งของของชาวบ้านไปอยู่ที่ไหน จะได้คืนหรือไม่

นอกจากบทบาทของหมอธรรมแล้ว หมอธรรมไม่ได้ศึกษาหาความรู้เรื่องอื่น ๆ แม้
กระทั่งเรื่องสมุนไพรที่บิดาและพี่ชายของหมอธรรมศึกษาและนำมาใช้ประโยชน์อยู่ หน้าที่
ต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน พ่อใหญ่ก็ไม่ได้ดำรงตำแหน่งหรืออยู่ในกลุ่มผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่
เป็นทางการ นอกจากหน้าที่ในการเป็นเจ้าของโคตรประจำตระกูลของตนเองเท่านั้น

ปัจจุบันพ่อใหญ่อาศัยอยู่กับบุตรสาวคนที่ 9 บุตรชาย หลานชาย 2 คน และ ภรรยา พ่อใหญ่มีหน้าที่ช่วยดูแลสัตว์เลี้ยงและลูกหลาน ไม่ได้ทำกิจกรรมในไร่นา เมื่อมีเวลาหอมธรรม จะจักสานสิ่งของ เครื่องใช้ในครัวเรือน

บุตรชายหอมธรรมแยกเรือนออกไปเกือบทั้งหมด คงเหลือแต่บุตรสาวคนที่ 9 ส่วน บุตรสาวคนสุดท้ายไปศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พ่ออวด ปัจจุบันอายุ 60 ปี ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ผิวขาว ดูจากลักษณะท่าทาง ขณะที่พูดคุยกันกับผู้อื่น และการกระทำต่าง ๆ เท่าที่มีเวลาสังเกต พบว่าพ่ออวดเป็นผู้ที่มีใจคอ สุขุม เข้มแข็ง ใจดี ใบหน้ายิ้มแย้มอยู่ตลอดเวลา

พ่ออวดถือกำเนิดที่หมู่บ้านคำม่วง เป็นบุตรชายคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้อง 5 คน ตระกูลของพ่ออวดเป็นตระกูลใหญ่และเก่าแก่ เป็นบรรพบุรุษกลุ่มแรก ๆ ที่อพยพมาก่อตั้งหมู่บ้านคำม่วง โดยอพยพมาจากบ้านทุ่ง บ้านเบ็ด อ.เมือง จ.ขอนแก่น นอกจากตระกูลฝ่ายบิดา ของพ่ออวดจะเป็นตระกูลใหญ่และเก่าแก่แล้ว มารดาของพ่ออวดก็เป็นผู้ที่อยู่ในตระกูลใหญ่และเก่าแก่เช่นกัน เป็นบรรพบุรุษของชาวบ้านคำม่วงกลุ่มแรก ๆ ที่อพยพมาก่อตั้งหมู่บ้าน โดยอพยพมาจากจังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้นเมื่อสองตระกูลมารวมกันทำให้พ่ออวดกลายเป็นผู้ที่มี ญาติพี่น้องเกือบทั้งหมดบ้าน ในตระกูลของพ่ออวดมีผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหอมธรรมถึง 3 คน บรรดา เครือญาติต่างก็แยกย้ายกันเป็นลูกเลี้ยงของหอมธรรมทั้ง 3 คน ตามความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดที่สุด

ชีวิตในวัยเด็กของพ่ออวดไม่ได้แตกต่างจากชีวิตของเด็กในวัยเดียวกันนัก หลังจาก จบการศึกษาภาคบังคับในชั้นประถมปีที่ 4 พ่ออวดได้ออกมาช่วยงานบิดามารดาที่ประกอบอาชีพ ในการทำนา ทำไร่ จนกระทั่งอายุประมาณ 17 ปี บิดามารดาจึงให้อุปสมบทเป็นสามเณร ในช่วงเข้าพรรษาเพื่อจำพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน การอุปสมบทในช่วงเข้าพรรษาจะมีชาย

หนุ่มในหมู่บ้านอุปสมบทมากทุกปี เพราะชาวบ้านเชื่อกันว่า ผู้อุปสมบทและบิณฑบาตจะได้
 อานิสงส์มาก การอุปสมบทในช่วงดังกล่าวผู้อุปสมบทจะไม่สามารถสึกออกมาก่อนที่จะอุปสมบท
 ครบ 3 เดือนได้ เมื่ออุปสมบทจนครบ 3 เดือน พ่ออวดจึงมีโอกาสมาช่วยบิณฑบาตทำงาน
 ในไร่นา เมื่ออายุ 21 ปี พ่ออวดเกิดชอบพอกับหญิงสาวผู้หนึ่งในหมู่บ้านจึงให้บิณฑบาตไป
 สู่ขอ และได้เข้าพิธีวิวาห์ในปีเดียวกันนั้นเอง หลังจากแต่งงานหมอมธรรมได้อพยพมาอยู่กับ
 ครอบครัวของฝ่ายหญิงดังเช่นชายหนุ่มรายอื่น ๆ ในหมู่บ้าน แต่อยู่ได้ประมาณ 1 ปี น้องสาว
 ของภรรยาที่แต่งงาน พ่ออวดและภรรยาจึงได้แยกเรือนออกมาอยู่ต่างหากในที่ดินบริเวณใกล้ ๆ
 กับบ้านของพ่อตาแม่ยาย

พ่ออวดและภรรยามิบุตรชาย-หญิงทั้งหมด 6 คน แต่เสียชีวิตไป 5 คน ปัจจุบันจึง
 เหลือบุตรหญิงอยู่เพียงคนเดียว ทั้งพ่ออวดและภรรยาได้เล่าถึงความร้อนใจที่ต้องสูญเสียบุตร
 ให้ฟังว่า "ลูกที่เกิดมามากจะตายในขณะที่ยังเล็ก บางรายคลอดออกมาได้ 3 วัน ก็ตาย
 ส่วนใหญ่ลูกที่ตายมักจะเป็นโรค "กำเร็ด" ตาย เมื่อคลอดออกมาไม่กี่วันลูกจะมีอาการตัว-
 เขียวช้ำ และเสียชีวิตไปในที่สุด ชาวบ้านก็เชื่อกันว่าแม่เก่าแม่หลังของเด็กมาเอา แม่จะทำพิธี
 กันพรายไว้ก็ไม่ได้ผล บุตรที่ตายด้วยโรคกำเร็ดได้แก่ลูกชายคนที่ 1 ลูกสาวคนที่ 3 และคนที่
 4 ส่วนลูกสาวคนที่ห้าเพิ่งตายเมื่อไม่นานมานี้ อายุ 21-22 ปีแล้ว ลูกสาวคนนี้เมื่อเกิดมาก็
 ป่วยเป็นโรคโปลิโอ ขาลีบเดินไม่ได้ก่อนที่จะตายมีอาการไข้ แต่อาการไม่หนักมาก วันที่ลูก-
 สาวจะตายยังให้ช่างมาตัดผมให้ หลังจากตัดผมเสร็จก็มีอาการตัวอ่อนปวกเปียกไม่มีเรี่ยวแรง
 ยังไม่ได้นำไปรับการรักษาที่สิ้นใจก่อนเพียงเวลาไม่กี่ชั่วโมง ส่วนลูกชายคนที่ 6 เสียชีวิตขณะ
 อายุ 1-2 ขวบ แม่ยังจำได้วันนั้นแม่ไปวัดไปทำบุญ ลูกสาววิ่งไปตามที่วัดบอกว่าน้องตัวร้อน
 มากนอนอยู่ในเปล แม่ตกใจมากก่อนจะกลับมาบ้านได้แหวะซึ้อยาแก้ไข้ที่ร้านค้ามาด้วย 1 ขวด
 ในใจของแม่คิดว่าตกตลอดเวลากลับมาลูกชายคนนี้จะเสียชีวิตเช่นเดียวกับลูกคนอื่น ๆ เมื่อกลับมา
 ถึงบ้านเห็นลูกชายมีอาการตัวอ่อนปวกเปียก อุ่มขึ้นมาจากเปลอ่อนไปทั้งตัวเหมือนไม่มีกระดูก
 จึงตัดสินใจจะนำไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลให้ญาติไปตามรถยนต์โดยสารมาแต่รถยังไม่
 ถึงลูกชายก็สิ้นใจเสียก่อน" ภรรยาของพ่ออวดคิดว่าตนเอง "แท้จริงใครมาอยู่ด้วยไม่ได้มักจะ
 ตาย" เพราะในปีเดียวกันนั้นเองแม่ของภรรยาอยู่อาศัยด้วยเกิดอาการท้องร่วง และเสียชีวิต
 ภายในวันเดียวกันนั้นเอง หลังจากนั้นไม่นานน้องชายที่แต่งงานแยกไปอยู่ที่หมู่บ้านอื่นได้มา
 เยี่ยม ขณะที่นั่งกินข้าวกลางวันก็เถียงนาน้องชายก็มีอาการคล้ายกับจะกำคุดอะไรสักอย่าง กำ
 ต่ำลงเรื่อย ๆ ภรรยาของพ่ออวดจึงกำลงตามเพื่อจะดูว่ามีอะไรอยู่ใต้ถุนเถียงนาแต่สักครู่น้อง

ชายก็พุ่งลงกับตักของพ่ออวดและเสียชีวิตทันที ในปีนั้นภรรยาของพ่ออวดได้รับความบอบช้ำทางจิตใจมาก จนกระทั่งมีอาการของโรคหัวใจและประสาทต้องไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลประสาทในตัวเมืองขอนแก่น ลูก ๆ ของพ่ออวดที่เสียชีวิตทั้ง 5 คน ไม่มีโอกาสได้รับการรักษาจากหมอธรรมที่เป็นพ่อเลี้ยงสักคน

พ่ออวดเริ่มเรียนธรรมเมื่ออายุ 25 ปี เหตุผลที่ตัดสินใจเรียนธรรมนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการที่ต้องสูญเสียบุตรชายคนโตไป พ่ออวดบอกว่า "เรียนเพื่อคุ้มครองตนเองและลูกหลานจะได้ไม่ต้องไปอาศัยคนอื่นเมื่อแก่เฒ่า ชาวบ้านก็นับหน้าถือตาว่าเป็นคนดี ถ้าเรียนธรรม" นอกจากนี้เหตุผลที่สำคัญอีกประการคือ น้องชายของมารดาที่เป็นหมอธรรมต้องการให้สืบทอดวิชาไว้ ธรรมที่เรียนครั้งแรกพ่ออวดบอกว่าชื่อ "ธรรมจิต" และ "ธรรมไตรสรณะคม" คายที่ใช้เป็นคายยกครูประกอบด้วย ชันบักเบ็งเวียนซ้าย เวียนขวา 1 คู่ เทียนเล่มละ 1 บาท 2 คู่ ชันห้า ชันแปด และผ้าขาว 2 วา เมื่อนำคายยกครูไปมองให้ครูผู้สอน ๆ จะรับคายแล้วสอนให้ท่องคาถาเพียงเล็กน้อย หลังจากนั้นจึงมอบตำราให้มาท่องใช้เวลาท่องจำ 3 วัน ก็ท่องได้ทั้งหมด พ่ออวดกล่าวว่า "ธรรมนี้เป็นธรรมไล้ผิ้ออกจากร่างกายคน"

การเรียนธรรมครั้งที่สอง พ่ออวดเรียนเพื่อสืบทอดวิชาจากญาติฝ่ายพ่อที่เป็นหมอธรรมที่มีชื่อเสียงในหมู่บ้านในขณะนั้น ธรรมที่เรียนในครั้งนี้มีชื่อว่า "ธรรมพระไตรปิฎก" คายยกครูที่ใช้เช่นเดียวกับคายยกครูในครั้งแรก แตกต่างกันที่คายยกครูในการเรียนครั้งที่ 2 มีเงิน 52 บาทประกอบในคาย ส่วนขั้นตอนในการถ่ายทอดวิชากระทำใน ลักษณะเดียวกันการเรียนธรรมครั้งที่สองห่างจากการเรียนธรรมครั้งแรกเพียง 2 ปี

การเรียนธรรมครั้งที่ 3 พ่ออวดเริ่มเรียนเมื่ออายุประมาณ 40 ปี เรียนจากหมอธรรมบรรลุนหรือหมอธรรมสองชาวบ้านวังตอ เหตุผลที่ตัดสินใจเรียนพ่ออวดเล่าว่า "ต้องการพิสูจน์ว่าธรรมสองหรือธรรมบรรลุนเมื่อนั่งธรรมแล้วมีสิ่งมาสิงสู่ร่างเราให้หลุดจากต่าง ๆ นา จริหรือเปล่า เพราะเห็นเวลาหมอธรรมบรรลุนทำพิธีมักจะมีอะไรมาสิงสู่ร่างกายแล้วจะบอกว่าผู้ป่วย ๆ ด้วยสาเหตุอะไร นอกจากนี้สิ่งที่มาสิงสู่จะเป็นผู้ที่เรียกเรื่องค่าตอบแทนในการรักษาด้วย" ขั้นตอนในการเรียนธรรมบรรลุนคล้ายคลึงกับธรรมทั่วไป คือมีการขออนุญาตเรียน มีการมอบคายยกครูให้แก่ครูผู้สอน แล้วครูผู้สอนจะพาท่องคาถาเล็กน้อย หลังจากนั้นตนเองจะเกิดอาการลั่นไปทั้งร่าง และสามารถท่องภาษาต่าง ๆ ออกมาโดยไม่รู้ตัว ภายในวันเดียวพ่ออวดก็สามารถเรียนธรรมบรรลุนสำเร็จหรือ "ติด" แต่หลังจากเรียนธรรมบรรลุนมาไม่เคยนำมาใช้ประโยชน์เลย อีกทั้งไม่ยอมเปิดเผยว่าตนเรียนธรรมบรรลุนมา พ่ออวดให้เหตุ

ผลว่า "ตั้งแต่เรียนมาไม่เชื่อสักครึ่ง แต่อยากรู่ว่ามันมีจริงหรือไม่ แต่จากการสังเกตการทำพิธีของอาจารย์ เมื่อทำพิธีรักษาผู้ป่วยแล้วไม่เชื่อ เพราะบางครั้งเมื่อนั่งธรรมบอกว่าผีมาทำให้เจ็บป่วย และต้องการสิ่งนั้นสิ่งนี้ แต่พอจัดเครื่องเช่นไหว้ตามที่ต้องการทำพิธีส่งไปให้แล้วก็ยังไม่หาย จึงทำให้ตนเองไม่กล้าลองใช้ทำพิธีรักษาผู้ป่วยเกรงว่าถ้าผิดพลาดชาวบ้านจะเสื่อมศรัทธา" นอกจากนี้หมอธรรมยังได้กล่าวเสริมว่า "ธรรมที่ใช้ไล่ผีออกจากร่างกายของตนเองมีความเชื่ออย่าง เพราะบางครั้งคนที่ไม่ได้เจ็บป่วยอะไรอยู่ ๆ ก็มีอาการผิดปกติเมื่อทำพิธีขับไล่ผีออกก็หาย เรื่องที่ผีจะมากินคนให้ตายมันไม่มีหรอก นอกจากคน ๆ นั้นทำบุญมาเพียงเท่านั้น เมื่อหมดอายุบุญที่ทำมาก็ตายไป" สำหรับคายที่ใช้ในการยกครูประกอบด้วยเงิน 12 สตางค์ ผ้าขาว 1 วา และขันห้า

การเรียนธรรมครั้งที่สี่ น่อวดเล่าว่า "ไม่ได้ตั้งใจจะไปเรียนธรรมแต่ต้องการเรียนวิชาหมอเป่า แก้วโรคกำเร็ดจากอาจารย์คนนี้ เพราะทราบว่าคุณครูคนนี้มีความรู้ในเรื่องการเป่ารักษาโรคกำเร็ด คิดว่าลูก ๆ ต้องมาตายเพราะโรคนี้หลายคน จึงตัดสินใจมาเล่าเรียนไว้เพื่อรักษาลูกหลาน แต่เมื่อมาเรียนวิชาหมอเป่าจึงทราบว่าหมอเป่าคนนี้มีความรู้ในเรื่องหมอธรรมด้วย แต่เป็นธรรมที่แตกต่างจากที่ตนเองร่ำเรียนมาจึงตัดสินใจเรียนธรรมเพิ่มเติมอีกด้วย" การเรียนธรรมในครั้งนี้หมอธรรมเรียนจากหมอธรรมชาวบ้านที่ อ.เมือง จ.ขอนแก่น ซึ่งเป็นหมู่บ้านเดิมของบรรพบุรุษ ธรรมที่เรียนเรียกว่า "ธรรมสามสิบบรรทัด" คายยกครูประกอบด้วย ขันบักเบ็ง เวียนซ้าย เวียนขวา 1 คู่ และเงิน 1 บาท ขั้นตอนในการเรียนธรรมครั้งนี้มีลักษณะเหมือนกันกับการเรียนธรรมครั้งที่ 1 และ 2 ใช้เวลาเรียนธรรมเพียง 1 วันก็เรียนสำเร็จ เพราะต้องท่องจำคาถาเพียง 30 บรรทัดเท่านั้น

การเรียนธรรมครั้งที่ห้า หมอธรรมเพิ่งเรียนเมื่อ 4 ปีที่ผ่านมา โดยเรียนจากหมอธรรมรายที่ 2 ธรรมที่เรียนเรียกว่า "ธรรมพระรัตนตรัย" คายยกครูประกอบด้วย ขันบักเบ็ง เวียนซ้าย เวียนขวา 1 คู่ ขันห้า ขันแปด และเงิน 1 บาท เหตุผลที่ตัดสินใจเรียนธรรมในครั้งนี้ น่อวดเล่าว่า "ต้องการเรียนรู้หลาย ๆ ธรรม มีวิชามาก ๆ อย่างเช่นคนที่จะเป็นอาจารย์คนอื่นได้จะต้องเป็นคนที่รู้มาก ต้องเรียนให้รู้จริงถึงจริง จึงจะนำมาปกป้องคุ้มครองตนเองและลูกหลานได้" ขั้นตอนการเรียนธรรมเช่นเดียวกับธรรมอื่น ๆ ที่เรียนมายกเว้นธรรมบรรลุ ใช้เวลาในการท่องจำเพียง 3 วัน ก็เรียนสำเร็จ

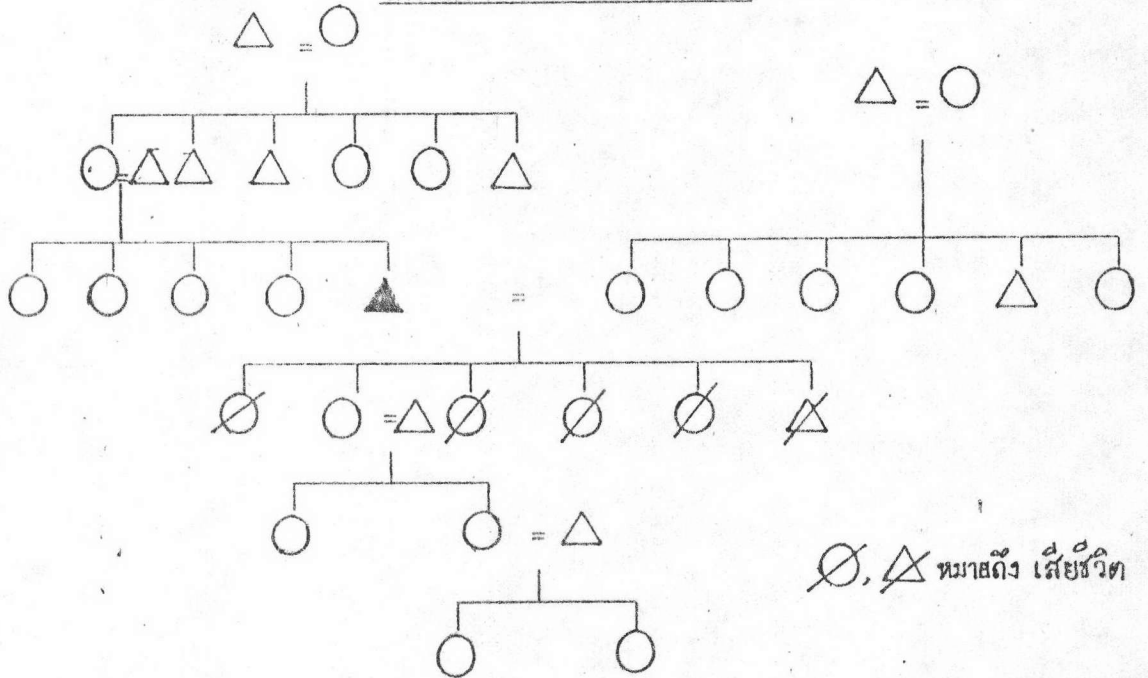
หลังจากเรียนธรรมครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 สำเร็จ เมื่อหมอธรรมที่เป็นญาติฝ่ายมารดาและบิดาซึ่งเป็นผู้ที่ถ่ายทอดวิชาให้เสียชีวิตลงบรรดาญาติที่เคยเป็นลูกเลี้ยงของหมอธรรม

ทั้งสองคนได้มาขอเช่าเป็นลูกเลี้ยงของหมอธรรมสืบต่อไป นอกจากกลุ่มเครือญาติแล้ว ยังมีชาวบ้านทั่ว ๆ ไปที่หมอธรรมไปทำการรักษาจนหายจากอาการเจ็บป่วยมาขอเช่าเป็นลูกเลี้ยง ปัจจุบันนี้พ่ออวดจึงมีลูกเลี้ยงอยู่เป็นจำนวนมาก

ปัจจุบันครอบครัวของพ่ออวดประกอบอาชีพในการทำนา ทำไร่ แต่ด้วยความซราภาพทั้งภรรยาของหมอธรรมและตัวพ่ออวด มีหน้าที่เพียงช่วยดูแลลูกหลาน และสัตว์เลี้ยงเท่านั้น ในช่วงเวลาว่างพ่ออวดก็จะจักสานสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ไว้ให้ลูกหลานใช้ ส่วนหน้าที่ในการทำนา ทำไร่ เป็นหน้าที่ของบุตรสาว บุตรชาย หลานสาว 2 คน และหลานชาย 1 คน รายได้หลักของครอบครัวมาจากการขายผลผลิตข้าวและมันสำปะหลัง รายได้ดังกล่าวเพียงพอในการใช้จ่ายในแต่ละปี และมีเหลือเก็บบ้าง ทั้งนี้เนื่องมาจากหมอธรรมมีที่ดินทั่วถิ่นมากถึง 120 ไร่ เพาะปลูกเต็มทั้งพื้นที่ นอกจากนี้ครอบครัวของพ่ออวดยังมีรายได้จากการเลี้ยงปลาในนาข้าว ซึ่งทำรายได้ให้แก่ครอบครัวปีละไม่น้อย

ปัจจุบันนี้ครอบครัวของพ่ออวดมีสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด 9 คน ได้แก่ พ่ออวด ภรรยา บุตรสาว บุตรชาย หลานสาว 2 คน และหลาน 2 คน

โครงสร้างครอบครัวของพ่ออวด

นอกจากบทบาทของหมอธรรมแล้ว พ่ออวดยังมีบทบาทเป็นหมอเป่าและทำหน้าที่เป็นเจ้าโคตรของตระกูลและเป็นเผ่าแก่บ้านอีกด้วย

พ่อใหญ่ ถือกำเนิดเมื่อปี พ.ศ. 2460 ที่บ้านคำม่วงปัจจุบันอายุ 75 ปี หมอ-
ธรรมมีพี่น้องทั้งหมด 3 คน ได้แก่ พี่สาว พ่อใหญ่ และน้องสาว ปัจจุบันทั้งพี่สาวและน้องสาว
เสียชีวิตไปหมดแล้ว

พ่อใหญ่ได้เล่าถึงชีวิตในวัยเด็กให้ฟังว่า เมื่ออายุ 10 ปี ได้เริ่มเข้าเรียนในระดับ
ประถมศึกษา เรียนถึงชั้นประถมปีที่ 3 ก็เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงเรียนจึงเลิกทำการ
สอน จึงได้ออกจากโรงเรียนเมื่ออายุ 13 ปี หลังจากออกจากโรงเรียนพ่อใหญ่ได้มาช่วย
ครอบครัวทำนา ทำไร่ ปลูกพืชผักไว้เพื่อบริโภคในครอบครัว ช่วงที่ว่างจากกิจกรรมในไร่นา
ได้ไปรับจ้างตากยางที่ไร่ให้แก่เพื่อนบ้าน โดยได้รับค่าตอบแทนวาละ 1 สตางค์ นอกจากนี้ยัง
เข้าป่าเพื่อหาชันมาขายให้แก่ชาวบ้านคนหนึ่งที่รับซื้อชันเพื่อเอาไปขายที่ในตัวเมือง โดยรับซื้อ
ในราคาบาทละ 1 สตางค์ (4 บาท เป็น 1 ชั่ง) มีรายได้ไม่เกินครึ่งละ 1 สลึง เมื่ออา-
ยุครบ 21 ปี พ่อใหญ่ได้อุปสมบทที่วัดประจำหมู่บ้านตามประเพณี จำพรรษาอยู่ที่วัดแห่งนี้เป็น
เวลา 1 ปี ญาติ ๆ จึงมาเมตตาให้ไปจำพรรษาอยู่ที่วัดบ้านสระกุดซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียง จำ
พรรษาอยู่ที่วัดบ้านสระกุดเป็นเวลา 2 ปี ที่หมู่บ้านแห่งนี้พ่อใหญ่มีโอกาสได้เรียนธรรมจากชาว
บ้าน และจากพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่บวชอยู่ที่วัดแห่งเดียวกัน

หลังจากสึกออกมาได้ 1 ปี พ่อใหญ่ได้สมรสกับหญิงสาวในหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งมี
เครือญาติมาก ตระกูลทางฝ่ายมารดาของหมอธรรมก็เป็นตระกูลใหญ่มีเครือญาติมากเช่นกัน
หลังจากแต่งงานพ่อใหญ่ได้อพยพไปอยู่กับครอบครัวของฝ่ายหญิง และอยู่อาศัยกับพ่อตาแม่ยาย
ตลอดจนกระทั่งพ่อตาแม่ยายเสียชีวิต เนื่องจากภรรยาของพ่อใหญ่เป็นบุตรสาวคนเดียวของ
ครอบครัว ดังนั้นจึงต้องอยู่เลี้ยงดูบิดามารดา และได้รับเรือนของบิดามารดาเป็นมรดก พ่อใหญ่
ผู้มีบุตรทั้งหมด 6 คน เป็นบุตรชาย 2 คน บุตรหญิง 4 คน ประกอบอาชีพในการทำนา ทำไร่
ตลอดมาโดยที่ไม่เคยออกไปทำงานหรือเดินทางไปค้าขายนอกหมู่บ้าน จากรายได้ในการขาย
ผลผลิตที่เพาะปลูกครอบครัวของพ่อใหญ่ก็มีรายได้เพียงพอที่จะใช้จ่ายในครอบครัว เนื่องจาก
ครอบครัวของพ่อใหญ่มีที่ดินที่ได้รับมรดกจากพ่อตาแม่ยายประมาณ 70-80 ไร่ ปัจจุบันพ่อใหญ่
อาศัยอยู่กับลูกสาว ลูกชายและหลาน นอกจากการเพาะปลูกพืชแล้ว ลูกชายและลูกสาวของ
พ่อใหญ่ยังเลี้ยงไก่พันธุ์พื้นเมืองไว้เพื่อขายจำนวนนับร้อยตัว

ด้วยวัยชราภาพในปัจจุบันพ่อใหญ่จึงทำหน้าที่ดูแลบ้านและหลาน ๆ (ภรรยาของหมอ
ธรรมได้เสียชีวิตด้วยโรคไต เมื่อ 18 ปีที่ผ่านมา) ในช่วงที่ลูกสาวและลูกชายออกไปทำ
กิจกรรมในไร่นา

พ่อใหญ่เริ่มเรียนธรรมเมื่ออายุ 22 ปี ขณะที่อุปสมบทเป็นพระไปจำพรรษาอยู่ที่วัดบ้านสระกุด มีโอกาสเรียนธรรม 2 ครั้ง ครั้งแรกเรียนจากชายชราชาวบ้านสระกุด ซึ่งมีชื่อเรียกว่า "พ่อใหญ่หุ้ง" ธรรมที่เรียนชื่อว่า "ธรรมผ้าไตร" คายยกครูประกอบด้วย ชันบั๊กเบ็ง เวียนซ้าย เวียนขวา 1 คู่ ชันห้า ชันแปด ไม่มีเงิน พ่อใหญ่เล่าว่า "ครูผู้สอนบอกว่าธรรมพระพุทธเจ้าไม่มีเงินหรอก" ขั้นตอนการเรียนธรรมก็เช่นเดียวกันกับหมอธรรมรายอื่น ๆ ที่ใช้วิธีการนำตำราของอาจารย์มาท่องจำจนกระทั่งท่องได้ทั้งหมด พ่อใหญ่ใช้เวลาไม่ถึง 1 เดือน ก็ท่องจำจนสำเร็จ การเรียนธรรมครั้งที่ 2 ได้เรียนธรรมจากพระสงฆ์ที่อุปสมบทอยู่วัดแห่งเดียวกัน โดยเรียนหลังจากเรียนธรรมครั้งแรกเพียงเล็กน้อย ธรรมที่เรียนชื่อว่า "ธรรมกำแพง" คายยกครูมีลักษณะเช่นเดียวกับการเรียนธรรมครั้งแรก และขั้นตอนในการเรียนธรรมก็เช่นเดียวกันกับการเรียนธรรมในครั้งแรก สำหรับธรรมทั้งสองอย่างพ่อใหญ่บอกว่า "เอาไว้ใช้ปราบผี ป้องกันภูตผี" ส่วนเหตุผลที่ตัดสินใจเรียนธรรมนั้นพ่อใหญ่เล่าว่า "เอาไว้คุ้มครองลูกหลาน ญาติพี่น้อง จะได้ไม่ต้องอาศัยคนอื่น"

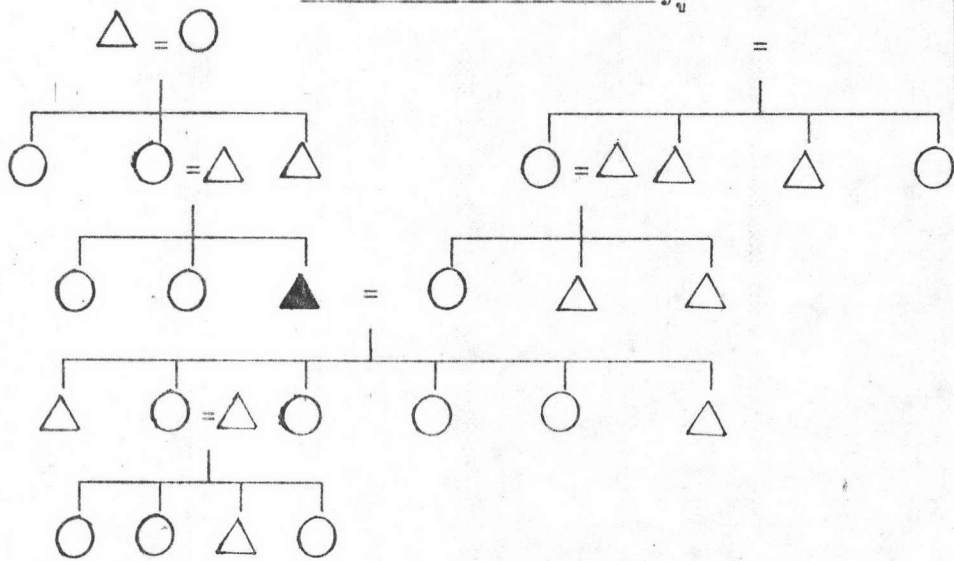
หลังจากเรียนธรรมสำเร็จ และสึกออกมาในช่วงแรกพ่อใหญ่ยังไม่มีใครเข้ามาขอเป็นลูกเลี้ยง เนื่องจากการเรียนธรรมของพ่อใหญ่มีข้อห้ามว่าห้ามให้บุตรหรือภรรยาเข้าเป็นลูกเลี้ยง จนกระทั่งอายุประมาณ 35 ปี เมื่อหมอธรรมที่เป็นพ่อเลี้ยงของเครือญาติเสียชีวิตลง บรรดาเครือญาติทางฝ่ายแม่จึงมาขอเข้าเป็นลูกเลี้ยงของพ่อใหญ่ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพ่อใหญ่ไม่มีลูกเลี้ยงที่เป็นชาวบ้านทั่ว ๆ ไป นอกจากกลุ่มเครือญาติของตนประมาณ 50-60 หลังคาเรือน ไม่มีลูกเลี้ยงประเภทที่รักษาหายแล้วมาขอเข้าเป็นลูกเลี้ยง เนื่องจากตั้งแต่เรียนธรรมมาพ่อใหญ่ยังไม่เคยได้ใช้ธรรมที่เรียนมาในการประกอบพิธีกรรมรักษาผู้ป่วยอาการหนักที่ต้องมีการจัดค้ายรักษา นอกจากการผูกแขนและทำน้ำมันต์ให้ลูกเลี้ยงเท่านั้น ทำให้ความสามารถของพ่อใหญ่ไม่เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของชาวบ้าน จึงมีเพียงกลุ่มเครือญาติที่ต้องเข้าเป็นลูกเลี้ยงของหมอธรรมที่เป็นเครือญาติกับตนตามประเพณี

นอกจากบทบาทของการเป็นหมอธรรมแล้ว ในอดีตพ่อใหญ่ยังทำหน้าที่เป็นมรรคทายกวัดและเฒ่าแก่บ้าน แต่ปัจจุบันชราภาพมากจึงได้เลิกทำหน้าที่ดังกล่าว ให้คนรุ่นหลังที่อายุระหว่าง 50-65 ปี ทำหน้าที่ดังกล่าวแทน เพราะมีความคล่องตัวมากกว่า แม้จะเลิกทำหน้าที่ดังกล่าวแล้ว พ่อใหญ่ยังได้รับการเคารพนับถือจากชาวบ้าน ยกย่องให้เป็นผู้อาวุโสของหมู่บ้าน และเป็นเจ้าโคตรของตระกูล ในช่วงที่จะมีการจัดเตรียมงานบุญต่าง ๆ พ่อใหญ่ก็ทำหน้าที่ใน

การถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการเตรียมงาน การจัดทำอุปกรณ์เครื่องใช้ประกอบงานบุญให้แก่คนรุ่นหลัง

พ่อใหญ่รายนี้มีลักษณะนิสัยที่แตกต่างจากหมอธรรมรายอื่น ๆ ตรงที่ไม่ค่อยชอบพูดคุยพูดน้อย ท่าทางเฉย ๆ อาจจะเป็นเพราะด้วยวัยชราภาพ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับพ่อใหญ่ซึ่งอายุอยู่ในวัยเดียวกันแล้ว จะเห็นว่าลักษณะนิสัยที่ต่างต่างกัน รายนี้ค่อนข้างจะเก็บตัว นิสัยรักสงบ ดังนั้นลักษณะนิสัยดังกล่าวจึงอาจจะมีผลต่อการใช้วิชาความรู้ที่ร่ำเรียนมา ๆ ใช้ประโยชน์ พ่อใหญ่มักจะแนะนำให้ลูกเลี้ยงไปรับการรักษาจากแพทย์แผนปัจจุบันถ้าลูกเลี้ยงป่วยหนัก ไม่ได้ประกอบพิธีในการรักษาให้ดังเช่นหมอธรรมรายอื่น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะพ่อใหญ่เกรงจะเกิดความผิดพลาดหรือแม้เมื่อทำพิธีสำเร็จมีชาวบ้านมาขอเป็นลูกเลี้ยงหมอธรรมจะต้องระมัดระวังตนเองมาก การทำพิธีถ้าเกิดความผิดพลาดมักจะทำให้ความเชื่อถือและศรัทธาในตัวของหมอธรรมลดลง

โครงสร้างครอบครัวของพ่อใหญ่มู

พ่อพา ถือกำเนิดเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2482 ที่หมู่บ้านคำม่วง ตระกูลของหมอธรรมเป็นตระกูลใหญ่และเป็นบรรพบุรุษกลุ่มแรกที่อพยพมาก่อตั้งหมู่บ้านคำม่วง โดยอพยพมาจาก จ.อุบลราชธานี พ่อพาเป็นบุตรคนที่ 3 ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 7 คน

ชีวิตในวัยเด็กของพ่อพาดำเนินไปตามแบบแผนของเด็กวัยเดียวกัน พ่อพามีโอกาสศึกษาจนจบชั้นประถมปีที่ 4 หลังจากจบการศึกษาได้ออกมาช่วยงานบิดามารดาในไร่ นา จนกระทั่งอายุ 18 ปี จึงได้อุปสมบทสามเณรในช่วงเข้าพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน หรือที่ชาว-

บ้านเรียกว่า "หนึ่งพรรษา" หลังจากนั้นก็สึกออกมาช่วยงานบิดามารดาเช่นเดิม จนเมื่ออายุครบอุปสมบทตามประเพณีจึงได้อุปสมบทอีกครั้งเมื่ออายุ 21 ปี ที่วัดประจำหมู่บ้านอุปสมบทเป็นเวลา 3 ปี ในช่วงที่อุปสมบทพ่อพามีโอกาสเรียนธรรม หลังจากสึกออกมาช่วยงานบิดามารดาไม่ถึง 1 ปี พ่อพาก็เกิดพึงพอใจกับหญิงสาวที่มีอายุอ่อนกว่าตนถึง 6 ปี จึงให้พ่อแม่ไปสูขของหญิงสาวให้ หลังจากแต่งงานพ่อพาก็ได้อพยพไปอยู่ที่บ้านของพ่อตาแม่ยาย เมื่อน้องสาวของภรรยาจะแต่งงานพ่อพาก็และภรรยาจึงได้แยกเรือนออกมาอยู่ต่างหาก แต่ยังคงทำนาทำไร่ร่วมกับครอบครัวของพ่อตาแม่ยาย เนื่องจากพ่อตาแม่ยายยังไม่แบ่งที่ดินทำกินให้จนกระทั่งในปัจจุบันนี้

พ่อพาก็และภรรยามีบุตรทั้งหมด 4 คน เป็นบุตรชาย 3 คน และบุตรสาว 1 คน ครอบครัวของพ่อพาก็ประกอบอาชีพในการทำนา ทำไร่เป็นอาชีพหลัก ประมาณปี พ.ศ. 2523 พ่อพาก็ได้ซื้อรถ 6 ล้อ 1 คัน เพื่อนำมาวิ่งโดยสารรับจ้างระหว่างหมู่บ้านคำม่วงและตัวเมืองขอนแก่น ในช่วงที่มีการเก็บผลผลิตมันสำปะหลังและข้าว จะรับจ้างขนส่งผลผลิตดังกล่าวไปขายยังตัวเมือง ในปี พ.ศ. 2528 พ่อพาก็ได้ขายรถคันเก่า และซื้อรถ 6 ล้อคันใหม่ นำมารับจ้างขนส่งผลผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะ นอกจากนี้พ่อพาก็ยังรวมกลุ่มกับเพื่อนบ้าน 2-3 คน ตระเวนรับซื้อวัว ควายไปขายยังตลาดนัดวัว ควายที่บ้านสำราญ อ.เมือง จ.ขอนแก่น และนำปุ๋ยจากองค์การตลาดเพื่อเกษตรกรรมมาขายให้แก่ชาวบ้านในลักษณะ "ตกเขียว" หมายถึง เมื่อได้ผลผลิตชาวบ้านที่นำไปจึงจะนำเงินกลับมาจ่ายให้ ส่วนภรรยาของพ่อพาก็ในอดีตเคยเปิดร้านขายของชำ แต่ปิดกิจการไปเมื่อปี 2529 เมื่อมีชาวบ้านหลายรายเปิดร้านขายของชำ ทำให้กิจการขายของชำซบเซาลง นอกจากการเปิดร้านขายของชำภรรยาของพ่อพาก็ทำหน้าที่เป็นนายทุนให้ชาวบ้านกู้ยืมเงิน โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 บาทต่อเดือน สาเหตุที่ครอบครัวของพ่อพาก็ต้องชวนภรรยาขายได้เข้ามาสู่ครอบครัว เนื่องจากปรารถนาให้บุตรทั้ง 4 คนได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูง ปัจจุบันนี้บุตรของพ่อพาก็ 3 คน จบการศึกษาและประกอบอาชีพในหน่วยงานเอกชนทั้ง 3 คน (คนสุดท้ายยังคงศึกษาต่อ) ภรรยาของพ่อพาก็ในการส่งเสียบุตรน้อยลง แต่งานที่พ่อพาก็ทำไม่ได้ลดลงไปด้วย พ่อพาก็ได้ลงทุนทำฟาร์มเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ที่ลูกชายของซึ่งจบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงทางด้านสัตวศาสตร์ นำมาให้เลี้ยงและติดต่อแหล่งรับซื้อให้ ทุก ๆ วันพ่อพาก็และภรรยาจึงมีหน้าที่ให้อาหารไก่ และเก็บไข่เข้ามาขายในหมู่บ้านมีรายได้วันละ 200-300 บาท ช่วงที่พ่อพาก็ต้องออกไปรับจ้างขนส่ง

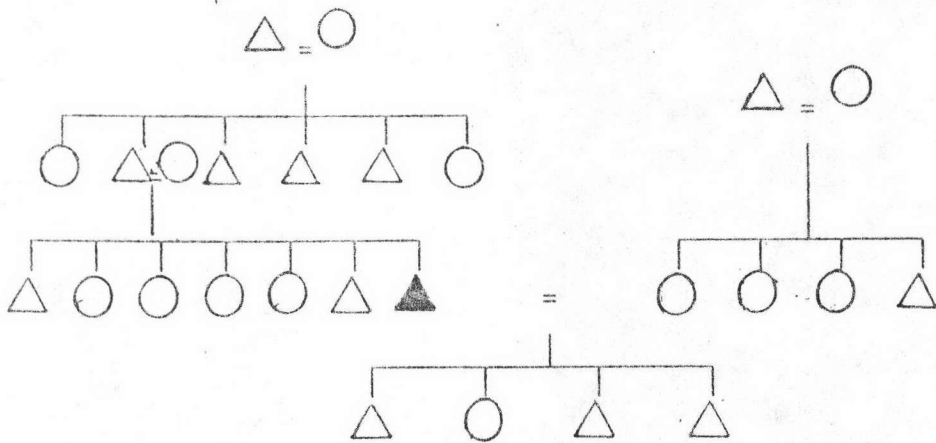
ผลผลิตทางการเกษตร พ่อพาก็จะให้ภรรยาทำหน้าที่ในฟาร์มไก่แทน รายได้จากการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรปีละประมาณ 4-5 หมื่นบาท

พ่อพาเริ่มเรียนธรรมเมื่ออายุ 28 ปี โดยเรียนจากพี่ชายของบิดาที่เป็นหมอธรรม อยู่หมู่บ้านใกล้เคียง ลูกของพ่อพาต้องการให้พ่อพาสืบทอดวิชาที่ตนเรียนมา เพราะหิ้งบูชาของรักษาของลูกอยู่ที่บ้านของบิดาของพ่อพา บรรดาเครือญาติของพ่อรวมทั้งตัวพ่อล้วนเป็นลูกเลี้ยงของลูก ดังนั้นพ่อพาจึงต้องเรียนธรรมสืบต่อจากลูกเอาไว้ ธรรมที่พ่อพาเรียนมีอยู่ด้วยกัน 4 บท ได้แก่ ธรรมรัตนมาลา ธรรมบัญญัติบารมี ธรรมจิต และธรรมวิหาร สำหรับธรรม 3 บทแรกใช้ประโยชน์ในการป้องกันและปราบอำนาจของภูตผี ส่วนธรรมบทที่สี่นอกจากใช้ประโยชน์ในการขับไล่ภูตผีวิญญาณออกจากร่างของคนแล้วยังใช้กำจัดขับไล่ภูตผีวิญญาณที่ชั่วร้ายออกจากที่ดินทำกิน และบ้านเรือนได้อีกด้วย พ่อพาใช้เวลาท่องจำประมาณ 1 เดือน ก็สามารถท่องจำได้จนจบ สำหรับคายกครู ประกอบด้วย ชันบั๊กเบ็งเวียนซ้าย เวียนขวา 1 คู่ ชันห้า ชันแปด ขั้นตอนการเรียนธรรมมี ลักษณะเช่นเดียวกับหมอธรรมรายอื่น

หลังจากเรียนธรรมสำเร็จ ลูกได้เสียชีวิตลงพ่อพาจึงได้รับบรรดาญาติที่เคยเป็นลูกเลี้ยงของลูก เข้าเป็นลูกเลี้ยงของพ่อพา นอกจากญาติพี่น้องแล้วมีชาวบ้านรายอื่นเข้าเป็นลูกเลี้ยงเพียงไม่กี่ราย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าพ่อพามีกิจกรรมมาก มีนิสัยที่ชอบพูดจาตรงไปตรงมา และเป็นบุคคลที่จัดอยู่ในกลุ่มเกษตรกรหัวก้าวหน้า มีความคิดไม่เหมือนกับชาวบ้านทั่วไป พ่อพาเล่าถึงการเรียนธรรมว่า "เรียนไว้เฉย ๆ เพราะลูกต้องการให้สืบทอดวิชาไว้ไม่ค่อยเชื่อนัก ข้อห้าม ข้อคละงักไม่ค่อยปฏิบัติตาม เมื่อลูกเลี้ยงเจ็บป่วยมาให้ผูกแขนให้หรือมาตามไปรักษาก็จะแนะนำให้ไปหาหมอแผนใหม่ ไม่ให้พึ่งมยาภัยกับเรื่องนี้ แต่บางรายผูกแขนรดน้ำมนต์ให้ก็หายไม่รู้ว่ายหายเพราะอะไรบ้าง" จากความคิดดังกล่าวทำให้ชาวบ้านทั่วไปแอบนินทาเกี่ยวกับพฤติกรรมของพ่อพาว่า "ไม่อยู่ในศีลกินในธรรม" เพราะการประกอบธุรกิจบางอย่างครั้งต้องใช้เล่ห์เหลี่ยมในการค้า ดังนั้นพ่อพาจึงไม่ค่อยได้ทำพิธีรักษาผู้ป่วยที่อาการหนัก นอกจากผูกแขนให้กำลังใจแก่ผู้ป่วยเท่านั้น เพราะเมื่อเจ็บป่วยบรรดาลูกเลี้ยงมักจะมาตามไปดูอาการ

นอกจากบทบาทของหมอธรรม ในอดีตพ่อพาเคยดำรงตำแหน่งกรรมการศึกษาประจำหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันไม่ได้รับหน้าที่อื่น ๆ ในหมู่บ้านเพราะมีกิจกรรมมาก หน้าที่ที่เครือญาติมอบหมายให้ได้แก่ การเป็นเจ้าของโคตรของตระกูล นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลาง

โครงสร้างครอบครัวของพ่อผา

ปัจจุบันนี้พ่อผาอาศัยอยู่กับภรรยาและบุตรชายคนเล็ก ส่วนบุตรคนอื่น ๆ ไปทำงานที่ในตัวเมืองขอนแก่น และที่กรุงเทพฯ

พ่อแอม ถือกำเนิดที่บ้านคำม่วง เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2484 เป็นพี่น้องร่วรรวคราวเดียวกันกับพ่อดำ และพ่อผา ตระกูลของพ่อแอมเป็นเครือญาติกับพ่ออาด โดยมีบรรพบุรุษอพยพมาจากบ้านทุ่มเช่นเดียวกัน พ่อแอมเป็นบุตรคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 9 คน

ชีวิตในวัยเด็กและวัยหนุ่มของพ่อแอมค่อนข้างยากจนแร้นแค้น เพราะบิดามารดามีบุตรมาก ครอบครัวของพ่อแอมต้องอพยพโยกย้ายอยู่บ่อย ๆ เมื่ออายุ 7 ขวบ บิดามารดาได้พาอพยพไปอยู่หมู่บ้านหนองกุงน้อยซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อเป็นการย่นระยะเวลาการเดินทางไปทำกิจกรรมที่ไร่นาที่อยู่หมู่บ้านแห่งนั้น ครอบครัวของพ่อแอมอพยพไปอยู่ที่บ้านหนองกุงน้อยได้เพียง 1 ปี ญาติที่อยู่บ้านนาเลิง อ.หนองบัวลำพู จ.อุดรธานี ก็มักชักชวนให้อพยพไปอยู่ที่นั่น เนื่องจากที่บ้านนาเลิงยังมีที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ให้จับจองได้ ครอบครัวของพ่อแอมได้อพยพไปอยู่ที่นั่นตามคำชักชวนของญาติ แต่อยู่ได้เพียง 3 ปี ญาติฝ่ายบิดาที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะตำบล และอุปสมบทอยู่ที่วัดบ้านคำม่วงได้ไปตามครอบครัวของพ่อแอมให้กลับมาอยู่ที่บ้านคำม่วงเช่นเดิม เพราะเห็นว่าครอบครัวของพ่อแอมยังมีสภาพแร้นแค้นยิ่งกว่าเดิม ต้องอาศัยพึ่งพาญาติตลอด ขณะที่อพยพกลับมาอยู่หมู่บ้านคำม่วงพ่อแอมอายุได้ 10 ปี หลวงพ่อที่เป็นญาติจึงได้นำไปอยู่ที่วัดด้วย เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของครอบครัวของ

พ่อแม่เริ่มมีโอกาสเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนประจำหมู่บ้านจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พ่อแม่ได้แล้วอย่างภาคภูมิใจว่า "ไม่ค่อยมีใครเรียนจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือในรุ่นเดียวกันกับพ่อ มีพ่อเพียงคนเดียวที่สามารถเรียนจนจบ เพราะสมัยก่อนไม่มีการบังคับใครอยากเรียนจนจบก็ได้ใครไม่อยากจะเรียนก็ออกไปก่อน พ่อคิดว่าตนเองมีโอกาสเรียนยังไงก็ต้องเรียนให้จบ" พ่อแม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่ออายุ 15 ปี หลังจากนั้นหลวงพ่อได้ให้บวชเณรอยู่ที่วัดประจำหมู่บ้านต่ออีกเป็นเวลา 3 ปี ในขณะที่บวชเณรพ่อแม่มีโอกาสได้เรียนวิชาอยู่ยงคงกระพันจากคนแก่คนหนึ่งหมู่บ้าน พ่อแม่ได้แล้วถึงสาเหตุที่ตนตัดสินใจเรียนเวทย์มนต์คาถาดังกล่าวให้ฟังว่า "สมัยก่อนอันตรายมีมากโจรชโมยก็เยอะ หมู่ ๆ ก็มักจะทะเลาะวิวาทฆ่าฟันกันเพื่ออวดอ้างแสดงถึงความเป็นนักเลงของตน พ่อก็ใจนักเลงเลยอยากเรียนไว้เพื่อป้องกันตนเอง ต้องไปอ้อนวอนผู้สอนอยู่หลายครั้งท่านจึงยอมสอนให้" ค่ายยกครูประกอบด้วย เงิน 12 บาท กรวยใบตองบรรจุดอกไม้และเทียนอย่างละ 1 คู่ ขึ้นตอนในการเรียนเช่นเดียวกับการเรียนธรรม โดยการนำตำรามาท่องจำจนสำเร็จ

พ่อแม่สึกออกมาเมื่ออายุ 18 ปี หลังจากสึกออกมาแล้วพ่อแม่ได้ออกมาช่วยบิดามารดาทำงานรับจ้างหาเงินเพื่อมาซื้อข้าว เพราะในช่วงนั้นเกิดภาวะฝนแล้งครอบครัวของพ่อแม่จึงประสบกับความยากลำบากมาก ข้าวไม่พอเพียงที่จะบริโภค พ่อแม่ได้เดินทางเข้ามาหางานทำในตัวเมืองขอนแก่น ได้งานทำที่โรงเลื่อยแห่งหนึ่ง โดยได้อัตราค่าจ้างเดือนละ 250 บาท เจ้าของโรงเลื่อยให้ที่พักและอาหาร 3 มื้อ ช่วงกลางวันต้องเดินทางไปตัดไม้ไปตามเขตอำเภอต่าง ๆ ในเขตจังหวัดขอนแก่น เมื่อได้รับเงินเดือนพ่อแม่ได้นำเงินดังกล่าวมาซื้อข้าวสารและนำมาให้บิดามารดา พ่อแม่ทำงานอยู่ในโรงเลื่อยเป็นเวลา 3 ปี ญาติได้ไปตามให้มาบวชตามประเพณีเพราะอายุครบ 21 ปี พ่อแม่บวชที่วัดประจำหมู่บ้านเป็นเวลา 3 ปี ญาติ ๆ จะให้บวชต่อจะได้ทำพิธีสดสงให้เป็น "จาร" แต่พ่อแม่ไม่ยอมอยู่ต่อ โดยให้เหตุผลว่า "พ่อคิดระอายใจตนเองเป็นคนจน เมื่อเป็นจารต้องเป็นผู้ที่ชาวบ้านนับถือ พ่อระอายใจเกรงว่าในใจชาวบ้านจะคิดดูหมิ่นว่าพ่อเป็นคนจน เกรงว่าเขาจะไม่นับถือจริง" ในขณะที่บวชอยู่นั้นพ่อแม่มีโอกาสเรียนวิชาหมอเป่ารักษาโรคท้องบวม คางทูม พ่อแม่เห็นว่าในสมัยก่อนเด็ก ๆ ลูกหลานมักจะเจ็บป่วยด้วยโรคดังกล่าว และประสบกับความยากลำบากในการเดินทางเข้ามารักษาในตัวเมือง ค่ายที่ใช้เป็นค่ายยกครูประกอบด้วย กรวยดอกไม้และเทียน 4 กรวย เงิน 6 บาท ขึ้น 1 ผืน ผ้าขาว 1 วา เหล้าก่อง ไซ้ 1 ฟอง การเรียนใช้กา นำตำรามาท่องจำเอง หลังจากทำพิธียกครูเสร็จเรียบร้อย พ่อแม่บอกว่าคาถาที่

ใช้รักษาเป็นไสยศาสตร์ล้วน ๆ ขึ้นต้นว่า "โอมปานดำ ปานแดง.." นอกจากรักษาโรคคาง-
ทูมได้แล้วเวทย์มนต์คาถาดังกล่าวยังสามารถรักษาผู้ที่มีอาการท้องอืดท้องเฟ้อ ท้องผูก พ้อ-
แอมรักษาโดยการนำวานไฟซึ่งเป็นสมุนไพรชนิดหนึ่งมาเคี้ยวแล้วเสกเป่าไปยังบริเวณท้องของ
ผู้ป่วย ขณะที่เคี้ยวสมุนไพรและเป่าก็จะท้องคาถาตามไปด้วย

หลังจากสึกออกมาไม่นานชาวบ้านครอบครัวหนึ่งได้มาเจรจากับบิดามารดาของพ่อ-
แอมว่าตนเองอยากให้พ่อแอมเป็นลูกเขยของตน เนื่องจากเห็นว่าพ่อแอมนิสัยดี ขณะที่บวชก็มี
ความสำรวมสึกออกมาก็ขยันทำงานไม่เที่ยวเตร่ พ่อแอมตามใจบิดามารดาจึงได้ลองมาพบกับ
หญิงสาวที่เป็นบุตรสาวของครอบครัวนั้น พ่อแอมและหญิงสาวมีโอกาสพูดคุยกันประมาณ 4-5
เดือน บิดามารดาของพ่อแอมจึงได้มาสู่ขอหญิงสาวให้ และจัดให้มีพิธีแต่งงานกันภายในปีเดียว
กันนั่นเอง หลังจากแต่งงานพ่อแอมได้มาอาศัยอยู่กับครอบครัวของภรรยาประมาณ 2 ปี จึงได้
แยกเรือนออกไปอยู่ต่างหากจนกระทั่งน้องสาวคนเล็กของภรรยาแต่งงานและอพยพไปอยู่กับสามี
ที่ อ.อุบลรัตน์ ญาติ ๆ จึงไปตามให้ครอบครัวของพ่อแอมกลับมาอยู่ดูแลพ่อตาแม่ยาย จนกระทั่ง
พ่อตาแม่ยายเสียชีวิตลงจึงได้ยกบ้านที่อาศัยและที่ดินทำกินให้เป็นมรดกของภรรยาของพ่อแอม

พ่อแอมมีบุตรทั้งหมด 5 คน เป็นบุตรชาย 3 คน บุตรหญิง 2 คน ครอบครัวของพ่อ-
แอมประกอบอาชีพในการทำนา ทำไร่ รายได้หลักของครอบครัวมาจากการขายผลผลิตทาง
การเกษตร

เมื่อประมาณ 15 ปีที่ผ่านมา พ่อแอมติดสุรา การพนัน และผู้หญิงที่อยู่หมู่บ้านแห่ง
หนึ่ง ภรรยาและบุตรได้รับความเดือดร้อนและอับอายมาก ในขณะที่บุตรของพ่อแอมแต่งงาน
แยกเรือนออกไปแล้ว 1 คน ส่วนที่เหลือก็โตเป็นหนุ่มสาวทั้งหมด ภรรยาของพ่อแอมจึง
ตัดสินใจไปพบหมอธรรมที่เป็นพ่อเลี้ยง เพื่อขอคำแนะนำในการแก้ปัญหา (พ่อเลี้ยงของภรรยา
พ่อแอมมีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดประจำหมู่บ้าน) หลวงพ่อได้แนะนำให้ภรรยาของพ่อแอม
นำคาถามาให้พ่อแอมท่องพร้อมกับให้ภรรยาของพ่อแอมบอกกับพ่อแอมว่า "ถ้าอยากเลิกสุรา
ให้ท่องคาถาดังกล่าวนี้" พ่อแอมจึงนำคาถามาท่องอยู่ประมาณ 3 เดือน ก็สามารถท่องจำได้
หมด เมื่อท่องจำได้หมดภรรยาของพ่อแอมจึงบอกให้นำค้ายกครูไปมอบให้พ่อเลี้ยง เพราะ
สิ่งที่ท่องเป็นคาถาธรรมเป็นการเรียนธรรม พ่อแอมจึงนำค้ายกครูไปมอบให้แก่พ่อเลี้ยง
การนำค้ายกครูไปมอบให้ภายหลังในลักษณะนี้เรียกว่า "การปลงค้าย"

สำหรับค้ายกครูประกอบด้วย ชันปักเบ็้ง เวียนซ้าย เวียนขวา 2 คู่ ชันห้า ชันแปด
ผ้าขาว 1 วา เมื่อนำค้ายกครูไปมอบให้ครูผู้สอนจึงถือว่าสำเร็จการเรียนธรรม ๆ ที่พ่อ-

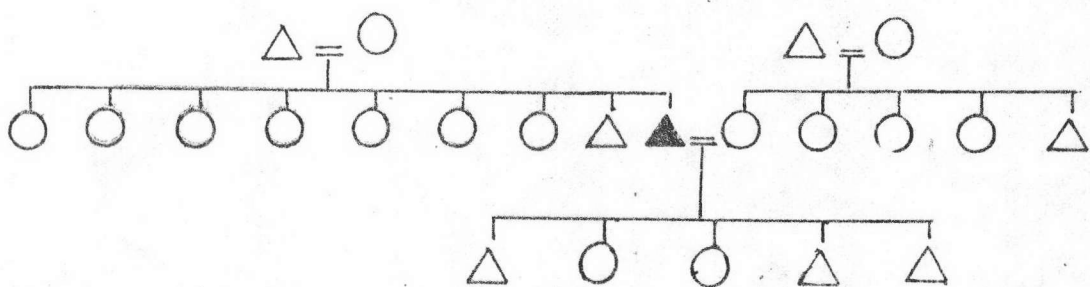

แอมเรียนมีชื่อเรียกว่า ธรรมก้อม ธรรมไตรสรณะ และธรรมอุปคุด พ่อแอมกล่าวว่า "พ่อเรียนธรรมมาน้อยเรียนมาเพียงเพื่อปกป้องคุ้มครองตนเองและญาติพี่น้องเท่านั้น" เมื่อเรียนธรรมสำเร็จพ่อแอมจึงได้จัดตั้งหิ้งบูชาหรือของรักษาที่บ้านของตนเอง หลังจากเรียนธรรมสำเร็จในปีแรกยังไม่มีใครขอเข้าเป็นลูกเลี้ยง จนกระทั่งหลังจากนั้นมาประมาณ 1 ปี หมอธรรมที่เป็นพ่อเลี้ยงของครอบครัวเดิมของพ่อแอมได้เสียชีวิตลง บรรดาพี่สาว น้องสาว น้องชาย และหลาน ๆ จึงเข้าเป็นลูกเลี้ยงของพ่อแอม จนกระทั่งปัจจุบันลูกเลี้ยงของพ่อแอมมีเพียงกลุ่มเครือญาติของพ่อแอมเท่านั้น เมื่อสอบถามว่าทำไมจึงไม่รับคนอื่นเข้ามาเป็นลูกเลี้ยง พ่อแอมตอบว่า "พ่อเรียนธรรมมาไม่มาก ถ้ารับลูกเลี้ยงมากเกรงว่าวิชาที่ตนเองเรียนมาจะไม่สามารถคุ้มครองบรรดาลูกเลี้ยงได้ทั่วถึง"

พ่อแอมยังไม่มีประสบการณ์ในการรักษาลูกเลี้ยงที่ป่วยหนัก ต้องทำพิธีรักษามีเพียงการรักษาผู้ป่วยที่อาการเล็กน้อย แอนไม่ค่อยหลับ พ่อแอมก็จะรักษาให้โดยการนำฝ้ายไปผูกแขนให้ รดน้ำมนต์ให้ ผู้ป่วยก็จะหายจากอาการเจ็บป่วย ดังนั้นความสามารถของพ่อแอมจึงยังไม่เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่สายตาชาวบ้าน

นอกจากบทบาทของหมอธรรมแล้ว พ่อแอมยังทำหน้าที่ในบทบาทอื่นอีก ได้แก่ หมอเฒ่า เฒ่าแก่บ้าน เจ้าโคตของตระกูล ส่วนความรู้ในเรื่องวิชาอยู่ยงคงกระพันที่เคยร่ำเรียนมา พ่อแอมได้ถ่ายทอดให้น้องชายไปหมดส่วนตนเองเลิกใช้ พ่อแอมให้เหตุผลว่า "เป็นเรื่องไม่ดีขัดกับธรรม ถ้ายังคงใช้อยู่จะกลายเป็นคนใจนักเลง เมื่อเรียนธรรมต้องงดสิ่งไม่ดี ครอบตนอยู่ในศีลห้า" ด้วยเหตุผลดังกล่าวหลังจากเรียนธรรม พ่อแอมจึงเลิกเที่ยวเตร่ เลิกดื่มสุรา เลิกการพนันและผู้หญิง ครอบครัวจึงมีความสุขสงบ

โครงสร้างครอบครัวของพ่อแอม

ปัจจุบันพ่อแอมอาศัยอยู่กับภรรยา บุตรสาว บุตรชาย หลานสาว 3 คน ส่วน บุตรชายคนเล็กบวชเป็นพระอยู่ที่วัดประจำหมู่บ้าน พ่อแอมและภรรยาทำหน้าที่ดูแลบ้านและ หลาน ๆ ส่วนกิจกรรมในไร่นาเป็นหน้าที่ของบุตรสาวและบุตรชาย

พ่อใหญ่จารมา เป็นหมอธรรมที่อายุมากที่สุดในกลุ่มหมอธรรมบ้านคำม่วง ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ปัจจุบันพ่อใหญ่อายุ 88 ปี ด้วยความชราภาพพ่อใหญ่จึงสายตาฝ้าฟาง หูไม่ค่อยดี สติและเคลื่อนไหวไปบ้าง ทะเลาะวิวาทกับภรรยาบ่อย

ตระกูลของพ่อใหญ่อพยพมาจากบ้านหนองอ้อใหญ่ อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น พ่อใหญ่ได้เล่าถึงชีวิตในวันเด็กให้ฟังว่า "พ่อมีโอกาสได้เรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดประจำหมู่บ้านโดยมีพระเป็นผู้สอน ไม่รู้ว่าเรียนจบชั้นไหน แต่เรียนจนจบ กอกก กอกกา กอเกย ได้หมด ถ้าเทียบกับทุกวันนี้คงจะจบปอสี่เพราะอ่านออกเขียนได้" หลังจากจบการศึกษาพ่อใหญ่ได้อยู่บ้านช่วยบิดามารดาทำงานในไร่นา เมื่ออายุประมาณ 18 ปี พ่อใหญ่ได้ไปเรียนล้ากลอน กับชาวบ้านคนหนึ่งที่เป็นหมอล้ากลอนใช้เวลาเล่าเรียนประมาณ 4-5 เดือน ก็เรียนจนสำเร็จ เหตุผลที่พ่อใหญ่ตัดสินใจเรียนล้ากลอนเพราะต้องการท่องเที่ยวไปยังที่ต่าง ๆ เมื่อเรียนสำเร็จได้ ออกตระเวนรับจ้างลำเพียง 1 ครั้งก็ต้องเลิก เนื่องจากโดนใช้ป่าเล่นงานแทบเอาชีวิตไม่รอด ในสมัยก่อนนั้นการเดินทางไปลำยังที่ต่าง ๆ ต้องเดินเท้าผ่านป่า ผ่านเขา พ่อใหญ่เล่าว่า "ไปลำที่จังหวัดอุดรฯ ต้องเดินไปทางเดินที่เล็ก ๆ ในป่ามีก้อนหินใหญ่ ๆ มาก ด้วยความกลัว ผ่านบริเวณที่ก้อนหินใหญ่ ที่ไปด้วยกันต้องเอาดอกไม้ไปกราบไหว้บูชา ถ้าไปถึงหมู่บ้านใดที่กำลังจะมีการจัดเตรียมงานบุญ ก็เข้าไปติดต่อบริการรับจ้างลำ ค่าตอบแทนที่ได้รับจากการลำแต่ละครั้งประมาณ 6 บาท ค่าที่ไหนก็นอนที่นั่น จาก จ.อุดรฯ ก็เดินทางต่อไปที่ อ.หนองบัวลำภู เข้าอำเภอลำลูกขันไปด้วยกัน 5 คน เป็นไข้ป่าตายไป 2 คน ผิดร้ายมากสมัยก่อน พ่อก็โดนไข้ป่าเล่นงาน เกือบตายจากลุ่มล้าต้องเดินทางต่อมาอีก 12 วันจึงถึงบ้าน เมื่อกลับมาถึงบ้านต้องนอนรักษาตัวอยู่ประมาณ 3 เดือน จึงกลับมาเป็นคนได้เช่นเดิม ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาพ่อจึงเลิกอาชีพล้ากลอน หันมาช่วยพ่อแม่ทำงาน"

เมื่ออายุ 21 ปี ครบเกณฑ์ที่จะบวชตามประเพณี บิดามารดาของพ่อใหญ่จึงได้ให้บวชที่วัดประจำหมู่บ้าน พ่อใหญ่บวชอยู่เป็นเวลา 6 ปี จนกระทั่งได้รับพิธีอุปสมบทเป็น "จาร์" หลังจากสึกออกมา ก็มาช่วยบิดามารดาทำงานในไร่นา ถากถางที่ป่าให้เป็นที่ทำกิน พ่อใหญ่เล่าว่า "แต่ก่อนผิดร้ายมากจะถากถางป่าแต่ละครั้งจะเลี้ยงเซ่นไหว้ด้วยไข่ดั่งเช่นทุกวันนี้ไม่ได้

ต้องเอาไก่เช่นไหว้ แม้จะมีการเช่นไหว้ยังอาละวาดเสียจนพี่เขยพ่อเป็นบ้า เสียชีวิตไป เป็นสาเหตุให้พ่อตัดสินใจเรียนธรรมไว้ปกป้องรักษานี้นอง" ดังนั้นเมื่ออายุ 30 ปี พ่อใหญ่จึงได้ตัดสินใจเรียนธรรม

เมื่ออายุประมาณ 31-32 ปี พ่อใหญ่จึงได้ตัดสินใจแต่งงานกับหญิงสาวชาวบ้านเดียวกัน พ่อใหญ่เล่าถึงการเริ่มต้นชีวิตคู่ในสมัยนั้นให้ฟังว่า "ผู้หญิงสมัยก่อนไม่แต่งงานเร็วเหมือนทุกวันนี้ อายุ 24-25 ปี ผู้ใหญ่จึงให้แต่งงานมีครอบครัว ถ้าอายุน้อยเกินไปผู้ใหญ่เกรงว่าจะทำงานบ้านไม่เป็น อายุ 14-15 ปี ในสมัยก่อนยังวิ่งเล่นไล่กันอยู่ที่วัด" พ่อใหญ่มิบุตรทั้งหมด 7 คน เป็นบุตรชายล้วน ครอบครัวของพ่อใหญ่ช่วยกันประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ จนกระทั่งภรรยาของพ่อใหญ่เกิดเจ็บป่วยรักษาอย่างไรก็ไม่หาย และเสียชีวิตในที่สุด ทราบจากญาติของพ่อใหญ่ว่า ภรรยาของพ่อใหญ่เจ็บป่วยด้วยความตรอมใจเพราะพ่อใหญ่ดุด่า ทบตีตลอดมา จนกระทั่งภรรยาของพ่อใหญ่กลายเป็นผู้หญิงที่เจ็บไม่คอยพูดจา ภรรยาของพ่อใหญ่เสียชีวิตเมื่อพ่อใหญ่มีอายุ 40 ปี ดังนั้นหลังจากภรรยาเสียชีวิตไปไม่นานพ่อใหญ่จึงได้ท่องเที่ยวไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ จนกระทั่งไปพบกับหญิงหม้ายชาวบ้านก่อน อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น (หญิงหม้ายมีบุตรอยู่แล้ว 4 คน) พ่อใหญ่เกิดชอบพอกับหญิงหม้ายจึงตัดสินใจแต่งงานกับในที่สุด หลังจากแต่งงานแล้วพ่อใหญ่ต้องรับภาระเลี้ยงดูทั้งบุตรชายของตนเองทั้ง 7 คน และบุตรของภรรยาใหม่อีก 4 คน พ่อใหญ่และภรรยามิบุตรด้วยกันอีก 7 คน เป็นบุตรชาย 3 คน บุตรหญิง 4 คน เนื่องจากมีบุตรมากจึงต้องรับภาระอย่างหนักในการเลี้ยงดูบุตร แต่พ่อใหญ่ก็ประดับประดาครอบครัวยังอยู่รอดมาได้ จนกระทั่งปัจจุบันนี้บุตรชายทั้ง 7 คน ที่ถือกำเนิดจากภรรยาคนแรก แยกย้ายกันไปอยู่ที่หมู่บ้านอื่น ส่วนบุตรอีก 7 คน ที่กำเนิดกับภรรยาคนที่สอง แยกย้ายไปอยู่ที่อื่น 3 คน ส่วนอีก 4 คน ยังคงอาศัยอยู่ภายในหมู่บ้าน บุตรสาวคนเล็กเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูบิดามารดา ปัจจุบันพ่อใหญ่ทำหน้าที่ดูแลบ้าน ดูแลหลาน ไม่ได้ทำงานอะไร เพราะความชราภาพ ครอบครัวของพ่อใหญ่ประกอบอาชีพในการทำนา ทำไร่ นอกจากนี้ยังมีรายได้เสริมจากการที่บุตรเขยออกไปรับจ้างทำงานที่กรุงเทพฯ ในช่วงที่ว่างจากการทำกิจกรรมในไร่

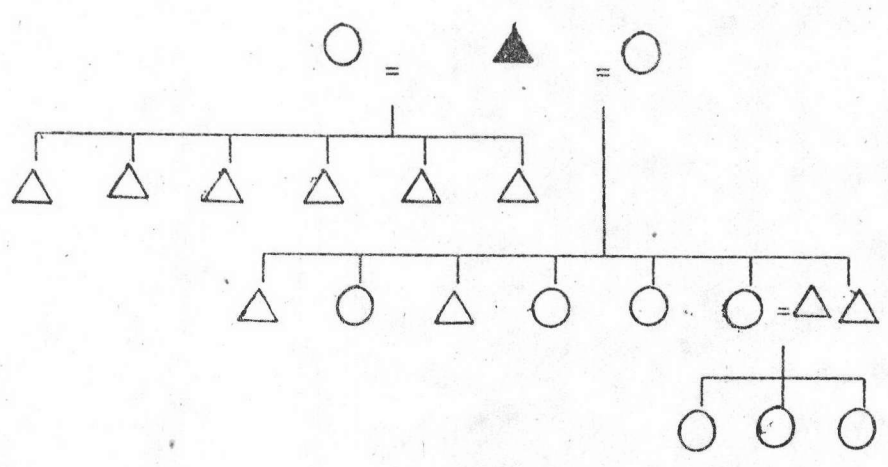
พ่อใหญ่ได้เล่าถึงแรงจูงใจที่ทำให้ตัดสินใจเรียนธรรมว่า ต้องการเรียนวิชาอาคมไว้เพื่อป้องกันภูตผี ที่มาคุกคามญาติพี่น้องของตน พ่อใหญ่ที่ฝันมั่งคั่งร่ำรวย พ่อจึงตัดสินใจไปขอเรียนธรรมจากพ่อใหญ่แพง เพื่อนำวิชาอาคมดังกล่าวมาปกป้องคุ้มครองญาติพี่น้อง เมื่อพ่อใหญ่แพงอนุญาตพ่อจึงนำขันห้า ขันแปด ขันบักเบ็งเวียนซ้าย เวียนขวา 1 คู่ ผ้าขาว 1 วา

เป็นค้ายกครูไปมอบให้แก่หมอธรรม ท่านก็รับแล้วพาท่องคาถาเพียงเล็กน้อย แล้วท่านก็มอบหนังสือใบลานให้ 1 ผูก พ่อนำตำรามาท่องไม่ถึง 1 เดือน ก็เรียนสำเร็จ"

หลังจากเรียนธรรมสำเร็จไม่นานพ่อใหญ่ก็ได้รับชาวบ้านเข้าเป็นลูกเลี้ยง ทั้งนี้เนื่องจากบิดาของพ่อใหญ่เป็นหมอเทวดา รักรักษาชาวบ้านที่เจ็บป่วยเมื่อบิดาเสียชีวิต ชาวบ้านที่เคยเคารพนับถือบิดาของพ่อใหญ่จึงได้เข้าเป็นลูกเลี้ยงของพ่อใหญ่ ๗ ได้เล่าถึงเหตุผลที่ตนเองไม่ยอมสืบทอดวิชาหมอเทวดาจากบิดาไว้ว่า "พ่อไม่ชอบเห็นว่าวิชาที่พ่อเรียนเป็นเรื่องของผี ไม่ใช่ธรรม ถ้ารักษาไม่ได้อันตรายจะตกแก่ตนเอง" ดังนั้นพ่อใหญ่จึงมีลูกเลี้ยงอยู่มาก ปัจจุบันนี้พ่อใหญ่มีลูกเลี้ยงทั้งหมดประมาณร้อยกว่าหลังคาเรือน มีทั้งลูกเลี้ยงที่มาจากผู้ที่เคยเคารพนับถือบิดาของพ่อใหญ่ ลูกเลี้ยงที่มาจากการได้รับการรักษาพยาบาลจนหายจากอาการเจ็บป่วย ชาวบ้านประจักษ์ในความสามารถของหมอธรรมจึงได้ขอเข้าเป็นลูกเลี้ยง และชาวบ้านที่เป็นเครือญาติกับพ่อใหญ่

นอกจากบทบาทของหมอธรรมแล้ว พ่อใหญ่ยังทำหน้าที่เป็นหมอสูตรขวัญ และผู้ที่ทำพิธีขึ้นบ้านใหม่ สำหรับวิชาสูตรขวัญนั้นพ่อใหญ่เรียนจากคนแก่คนหนึ่งในหมู่บ้าน ส่วนการทำพิธีขึ้นบ้านใหม่พ่อใหญ่เรียนโดยการท่องจำจากตำราใบลาน พ่อใหญ่ให้เหตุผลในการเรียนว่า "พ่ออยากเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ไว้มาก ๆ เพราะเมื่อแก่เฒ่าลูกหลานจะได้ฟังพ่อกับยายเราได้ทุกอย่าง" นอกจากนี้ในอดีตพ่อใหญ่ยังเคยเป็นเฒ่าแก่บ้าน มรรคทายกวัด และผู้แนะนำในการจัดเตรียมงานบุญ แต่ปัจจุบันพ่อใหญ่ชรภาพจึงไม่ได้ทำหน้าที่ดังกล่าว

โครงสร้างครอบครัวของพ่อใหญ่จรรยา

หลวงพ่ หมอธรรมรายนี้แตกต่างจากหมอธรรมรายอื่นตรงที่หมอธรรมรายอื่นเป็นชาวบ้านธรรมดา แต่หมอธรรมรายนี้มีปัจจุบันอยู่ภายใต้ร่มกาสาฬส และเป็นเจ้าของาวาสวัดประจำหมู่บ้าน

หลวงพ่เป็นบุตรชายคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้อง 7 คน พ่ใหญ่จรรยา ถือกำเนิดเมื่อปี พ.ศ. 2479 ชีวิตในวัยเด็กของหลวงพ่ค่อนข้างน่าสงสาร มารดาของหลวงพ่เสียชีวิตเมื่อหลวงพ่อายุได้เพียง 8 ปี บิดาก็แต่งงานใหม่ หลวงพ่และน้อง ๆ จึงขาดผู้ที่เอาใจใส่ดูแล หลวงพ่ได้ช่วยงานบิดามารดาในไร่ จนกระทั่งอายุ 21 ปี จึงได้บวชตามประเพณี เมื่อบวชครบ 1 พรรษา หลวงพ่เตรียมตัวจะสึกครอบครัวยุของหลวงพ่ได้จัดเตรียมเสื้อผ้าไว้ให้ แต่พอจะสึกจริงก็เกิดอาการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ จึงต้องบวชต่อไป เมื่อครบพรรษาที่สองตั้งใจจะสึกก็เกิดอาการเจ็บป่วยอีก จึงต้องบวชต่อไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งปัจจุบัน

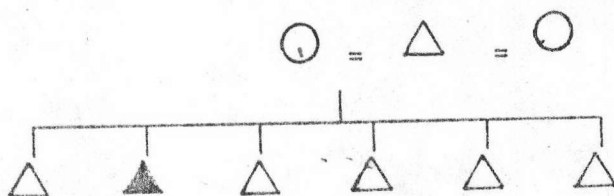
ขณะที่บวชอยู่นั้นหลวงพ่ได้มีโอกาสศึกษาเกี่ยวกับตัวยาสมุนไพรจากโยมในหมู่บ้านที่เป็นหมอยาสมุนไพรรักษาโรคเด็ก แรงจูงใจที่ทำให้หลวงพ่ตัดสินใจศึกษาเกี่ยวกับสมุนไพรรักษาโรคเด็กเนื่องมาจาก สมัยก่อนไม่ค่อยมีสถานพยาบาล เด็กก็ป่วยบ่อย ตายบ่อยหลวงพ่เล่าว่า "สมัยนี้เป็นอะไรนิดหน่อยก็พาไปโรงพยาบาล สมัยก่อนโรงพยาบาลมีแห่งเดียว เดินทางไปรักษาก็ลำบาก เพราะถนนหนทางไม่มี เมื่อศึกษาเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรประกอบเวทย์มนต์คาถาในการรักษาโรคทางในเด็กมา แต่ละวันมีญาติโยมในหมู่บ้านมาตามไปรักษาเด็ก ๆ แต่ละคืนกว่าจะได้กลับมาวัดก็ประมาณเที่ยงคืน" สำหรับค่ายกครูในการเรียนประกอบด้วย ข้าวห้า และเงินห้าสลึง ขั้นตอนการเรียนมีลักษณะเช่นเดียวกับการเรียนธรรม ตัวยาสมุนไพรที่ใช้รักษาเด็กมีทั้งหมด 4 ตัว ได้แก่ รากกระเพราขาว ตะไคร้แก่เกิดปล้องที่ลำต้น รากเครือไล่ต้น และรากข่อยนำมาผสมรวมกัน ขณะที่ฝนยาหลวงพ่จะท่องคาถาไปด้วย เมื่อหลวงพ่รักษาเด็ก ๆ ลูกของชาวบ้านจนอาการหายขาด พ่อแม่ของเด็กและครอบครัวต่างมาขอเข้าเป็นลูกเลี้ยงของทั้งที่หลวงพ่ไม่ได้เรียนธรรมมาก่อน แต่หลวงพ่ก็ไม่กล้าปฏิเสธ ด้วยเหตุนี้หลวงพ่จึงได้ตัดสินใจเรียนธรรมเพื่อให้เป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้จริงตามที่ชาวบ้านใกล้เคียง

ประมาณปี พ.ศ. 2511-2512 หลวงพ่จึงได้ไปจำพรรษาที่บ้านนาเลิง อ.หนองบัวลำพู จ.อุดรธานี ตามคำแนะนำของพี่ชายที่อพยพไปอยู่ที่นั่น ที่หมู่บ้านแห่งนี้หลวงพ่มีโอกาสได้เรียนธรรมถึง 4 ครั้ง ธรรมที่เรียนครั้งแรกชื่อว่า ธรรมก้อม ค่ายกครูประกอบด้วย ข้าวห้า-เบ็งเวียงซ้าย เวียงขวา 9 ชั้น 1 คู่ เทียนเล็ก 100 เล่ม เทียนเล่มละ 1 บาท 5 คู่ ผ้าขาว 6 คอก ข้าวห้า ชั้นแปด และเงิน 28 บาท

ขั้นตอนการเรียนธรรมก็เช่นเดียวกันกับการเรียนธรรมของหมอธรรมรายอื่น หลวงพ่อใช้เวลาท่องจำไม่นานก็ท่องได้หมด ธรรมที่หมอธรรมเรียนครั้งที่สองชื่อว่า "ธรรมพระอุปัคฺต" คายยกครูในการเรียนประกอบด้วย ชั้นนักเบ็งเวียนซ้าย เวียนขวา 5 ชั้น และ 9 ชั้น อย่างละ 1 คู่ ชั้นนักเบ็งยาว ธรรมที่เรียนครั้งที่สามชื่อ "ธรรมสุริยะสีหนาท" คายยกครูประกอบด้วย เทียนใหญ่ 1 เล่ม บรรจุในกระบอกไม้ไผ่มีชื่อว่า "กระบอกเทียนใจธรรม" ชั้นนักเบ็ง ชั้นห้า ชั้นแปด ธรรมที่เรียนครั้งที่สี่ชื่อ "ธรรมสุริยะประภา" คายที่เรียนประกอบด้วย ชั้นนักเบ็งเช่นเดียวกัน ชั้นห้า ชั้นแปด ดอกไม้ 100 ชนิด

หลวงพ่อไปจำพรรษาอยู่ที่วัดบ้านนาเลิงได้เพียง 1 พรรษา เจ้าอาวาสวัดบ้านคำม่วงก็มรณะภาพ ชาวบ้านจึงไปตามหลวงพ่อกลับมาเป็นเจ้าอาวาสแทนเจ้าอาวาสคนเดิม หลังจากกลับมาอยู่บ้านคำม่วงหลวงพ่อได้ตั้งหิ้งบูชาธรรมที่บ้านของเพื่อนซึ่งอยู่ในหมู่บ้าน หลวงพ่อให้เหตุผลว่าที่ต้องตั้งหิ้งบูชาธรรมที่บ้านเพื่อนเพราะเมื่อไปรักษาลูกชายของเพื่อนที่ป่วยหนักหลวงพ่อตั้งมีการจัดค้ายรักษา โดยใช้ธรรมทุกประเภทที่เรียนมา เมื่อรักษาลูกชายของเพื่อนหาย เพื่อนจึงให้จัดตั้งหิ้งบูชาที่บ้านของตนเพราะเห็นว่าการจัดตั้งค้ายที่วัดไม่เหมาะสม เพราะญาติโยมจะต้องไปพบหลวงพ่อบ่อย มีทั้งหญิงและชายส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้หญิง เกรงชาวบ้านจะติฉินนินทา ดังนั้นในวันพระเพื่อนของหลวงพ่อจึงทำหน้าที่แทนในการนำดอกไม้ ชั้นห้า จากบรรดาลูกเลี้ยงชั้นบูชาหิ้งธรรมตามที่หมอธรรมสอน นอกจากนี้หลวงพ่อยังทำฝ้ายผูกแขน คล้องคอ และน้ำมันต์ไว้ที่บ้านเพื่อนของหลวงพ่อบ้างจำนวนมาก เมื่อชาวบ้านต้องการก็จะมาเอาสิ่งดังกล่าวจากเพื่อนของหลวงพ่อ ในช่วงเข้าพรรษา ออกพรรษา และสงกรานต์หลวงพ่อก็จะมาทำพิธีที่บ้านที่ตั้งหิ้งบูชา และช่วงที่บรรดาลูกเลี้ยงป่วยหนักต้องการให้หลวงพ่อไปดูอาการหรือทำพิธีรักษา หลวงพ่อก็จะไปพบลูกเลี้ยงที่บ้าน ปัจจุบันนี้หลวงพ่อก็มีลูกเลี้ยงอยู่มากมายมีทั้งลูกเลี้ยงที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ผู้ที่เข้ามาเป็นลูกเลี้ยงด้วยความศรัทธาในความเป็นพระภิกษุของหลวงพ่อ และผู้ที่ได้รับการรักษาจากหลวงพ่อบรรเทาจากอาการเจ็บป่วย

โครงสร้างครอบครัวของหลวงพ่อ

พ่อหวาด เป็นหมอธรรมที่อายุน้อยที่สุดในหมู่บ้าน มีอายุเพียง 45 ปี พ่อหวาดเป็นบุตรชายคนโตในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 4 คน

พ่อหวาดถือกำเนิดที่หมู่บ้านคำม่วง ตระกูลฝ่ายมารดาของพ่อหวาดมีเครือญาติมาก มารดาของพ่อหวาดเป็นพี่สาวคนโตของพ่อมู (หมอธรรมรายที่ 5) ชีวิตในวัยเด็กของพ่อหวาดเป็นเด็กที่ขาดความอบอุ่น เนื่องจากบิดาทอดทิ้งไปแต่งงานใหม่ หลังจากบิดาแต่งงานใหม่ไม่นานภรรยาที่ต้องดูแลบุตรถึง 4 คนทำให้มารดาของพ่อหวาดตัดสินใจแต่งงานใหม่ มีโอกาสศึกษาจนจบภาคบังคับ หลังจากจบการศึกษาภาคบังคับหมอธรรมได้ช่วยงานมารดาและบิดาในไร่นาจนกระทั่งอายุครบ 21 ปี จึงได้อุปสมบทตามประเพณี และอุปสมบทอยู่นานถึง 4 ปี จนกระทั่งชาวบ้านทำพิธี "ฮอดสรง" ให้ เป็น "จาร" พ่อหวาดสึกออกมาเมื่ออายุ 25 ปี เมื่อสึกออกมาแล้วก็ยังคงช่วยงานบิดามารดาในไร่นาเช่นเดิม จนกระทั่งอายุ 28 ปี จึงตัดสินใจแต่งงานกับหญิงสาวในหมู่บ้านที่มีอายุอ่อนกว่าตนถึง 10 ปี หลังจากแต่งงานแล้วพ่อหวาดจึงได้มาอยู่กับครอบครัวของฝ่ายหญิง และยังคงอาศัยอยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน เพราะน้อง ๆ ของภรรยาเมื่อแต่งงานแล้วมักจะอพยพไปอยู่ที่อื่น จึงไม่มีใครดูแลมารดาของภรรยา (พ่อตาเสียชีวิตไปนานแล้ว) ครอบครัวของพ่อหวาดประกอบอาชีพในการทำนา ทำไร่ มาโดยตลอดจนกระทั่งในปัจจุบัน พ่อหวาด ไม่มีประสบการณ์ในการออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน ปัจจุบันพ่อหวาดมีบุตรทั้งหมด 3 คน เป็นบุตรชาย 2 คน บุตรหญิง 1 คน นอกจากนี้พ่อหวาดและภรยายังต้องทำหน้าที่เลี้ยงหลาน ลูกของพี่สาวภรรยาซึ่งมารดาเสียชีวิตไปแล้ว บิดาก็แต่งงานใหม่ รายได้หลักของครอบครัวมาจากการขายผลผลิตในไร่ นา ที่มีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 50 ไร่

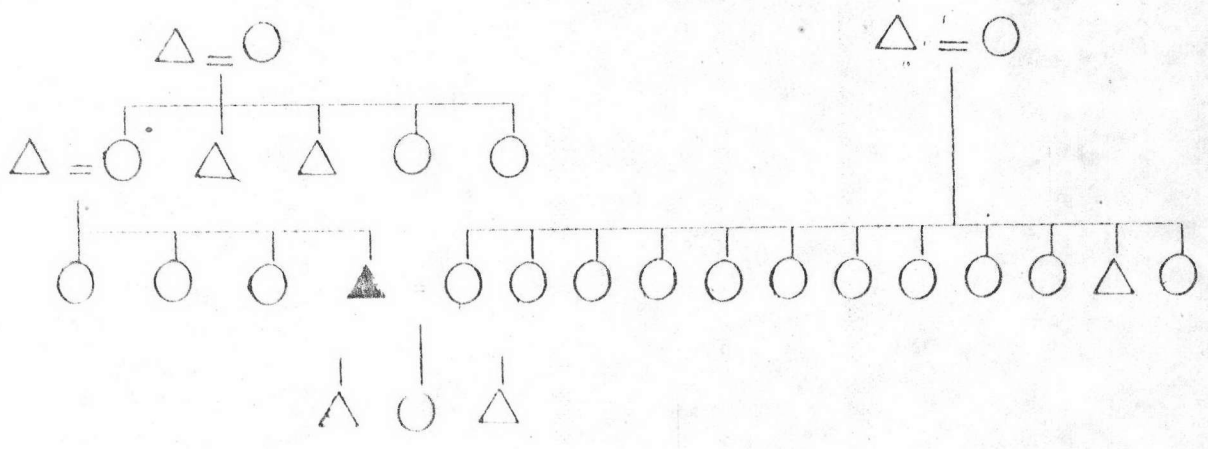
พ่อหวาดมีโอกาสได้เรียนธรรมในขณะที่ยังอุปสมบทเป็นพระ โดยเรียนจากชาวบ้านคนหนึ่งที่เป็นหมอธรรม ปัจจุบันหมอธรรมคนนี้ได้ย้ายไปอยู่ที่ จ.อุดรธานี เหตุผลที่พ่อหวาดตัดสินใจเรียนธรรมคือ เพื่อเอาไว้ปกป้องคุ้มครองตนเองและญาติพี่น้อง ธรรมที่เรียนเป็นธรรมบรรลจากอาจารย์สำนักเดียวกันกับพ่อหวาด เหตุผลที่พ่อหวาดรายนี้ไม่ยอมเรียนธรรมทั่วไปเนื่องจากเห็นว่าญาติของตนเอง 2 คน เรียนธรรมทั่วไปแล้วจึงอยากเรียนรู้ธรรมประเภทอื่น คายยกครูประกอบด้วย ชันห้า ผ่าขาว 1 วา เทียนรอบหัวคาคิง และเงิน 1 บาท

หลังจากมอบกายยกครูให้แก่ครูผู้สอนแล้ว ครูผู้สอนจะให้ท่องอิติปิโส ภควา อรหัง สัมมา บุชาพระรัตนตรัย ถ้าจะบรรลหรือจะติดผู้เรียนจะท่องเป็นภาษาต่าง ๆ ต่อไปได้เองทันที โดยไม่รู้สีกตัว พ่อหวาดใช้เวลาประมาณ 2 เดือน จึงสามารถจะบรรลหรือติด พ่อหวาดเล่าว่า "เมื่อมีเวลาว่างในแต่ละวันก็จะไปพบครูที่องค์คาถาบูชาพระรัตนตรัย หรือท่องเองที่

ที่แน่นอนว่าจะดีด เมื่อตัดเวลาจะวิภาคารถึงไปทั้งตัว นุตมาชต่าง ๆ โดยทองเป็นคาชา
 แต่ตนเองจำไม่ได้ว่าเป็นคาชาอะไร" เมื่อทราบว่ตนเองบรรลุแล้วจึงตั้งหิ้งบูชาธรรมที่บ้าน
 หลังจากนั้นก็เริ่มทำพิธีรักษาผู้ป่วยร่วมกับพ่อใหญ่ผู้บวรลือกราย จนชาวบ้านหายจากอาการเจ็บ
 ป่วยหลายราย โดยจะรับทำพิธีรักษาผู้ป่วยที่เห็นว่าเกิดจากการกระทำของภูตผีเท่านั้น เมื่อ
 ชาวบ้านเห็นว่าพ่อหวาดมีความสามารถในการรักษาชาวบ้านจึงขอเข้าเป็นลูกเลี้ยง ดังนั้นลูก
 เลี้ยงของพ่อหวาดจึงมีทั้งลูกเลี้ยงที่มีความวิเศษทั้งทางเครือญาติ และชาวบ้านทั่วไป แต่พ่อ
 หวาดมีลูกเลี้ยงไม่มากนัก เพราะเพิ่งเรียนธรรมสำเร็จมาไม่นาน

นอกจากภรรยาและของหมอลงแล้ว พ่อหวาดไม่มีหน้าที่ที่ต้องทำในเทศกาลอื่น ดังเช่น
 หมอลงธรรม อีกั้น ๆ อาจเป็นเพราะอายุยังไม่มาก และไม่ได้เรียนรู้ในวิชาสการแขนงอื่น ๆ
 อีกทั้งก่อนตัวเองจะเป็นคนเก็บตัว ภูตน้อย หน้าตาแดง ๆ ไม่ค่อยขี้มัวแถม แม้กระทั่งประวัตก็เกี่ยว
 กับเรื่องขลังสการควี่ของพ่อหวาด ๆ ที่ไม่ค่อยแล้วให้ฟัง ต้องไปขอขมาผลจากญาติที่สนิทของ
 พ่อหวาด

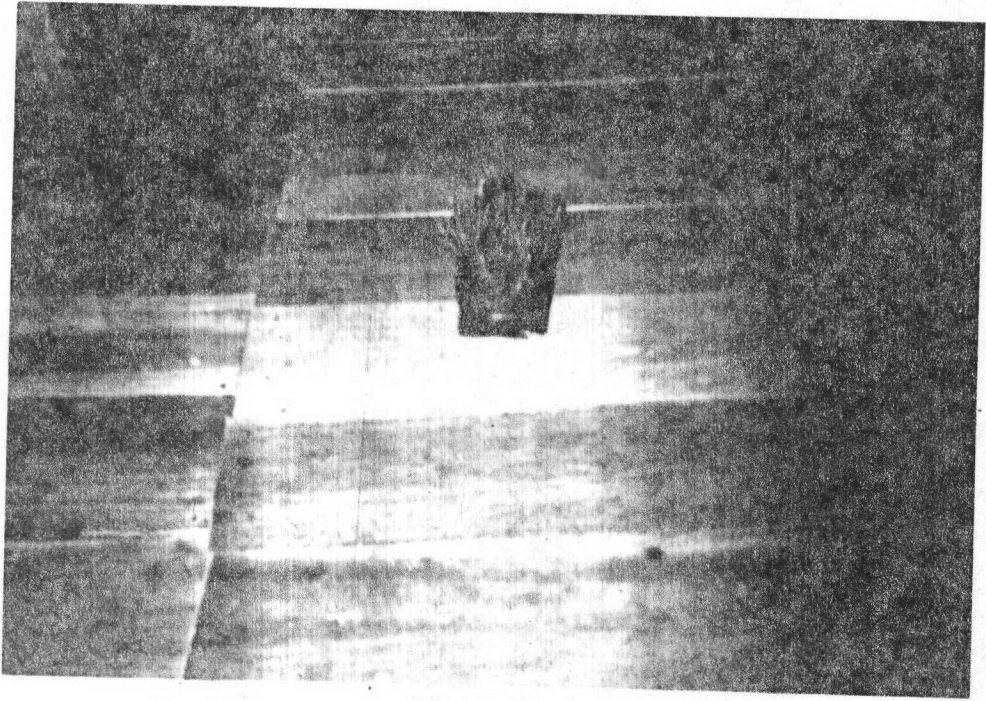
โครงสร้างครอบครัวของพ่อหวาด

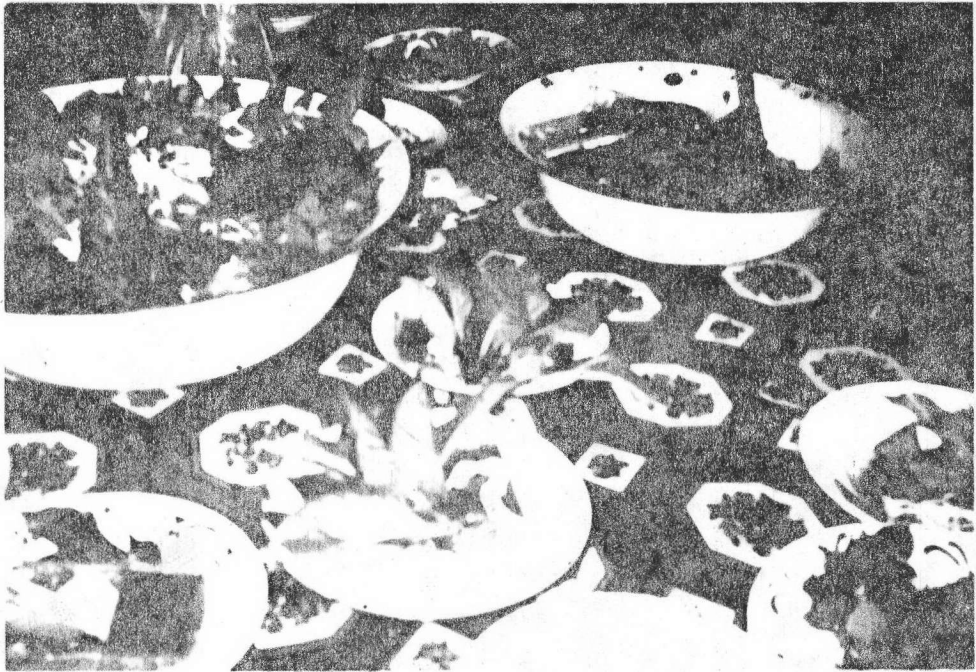
การจัดวางภายในห้องครัวของหมอกววม

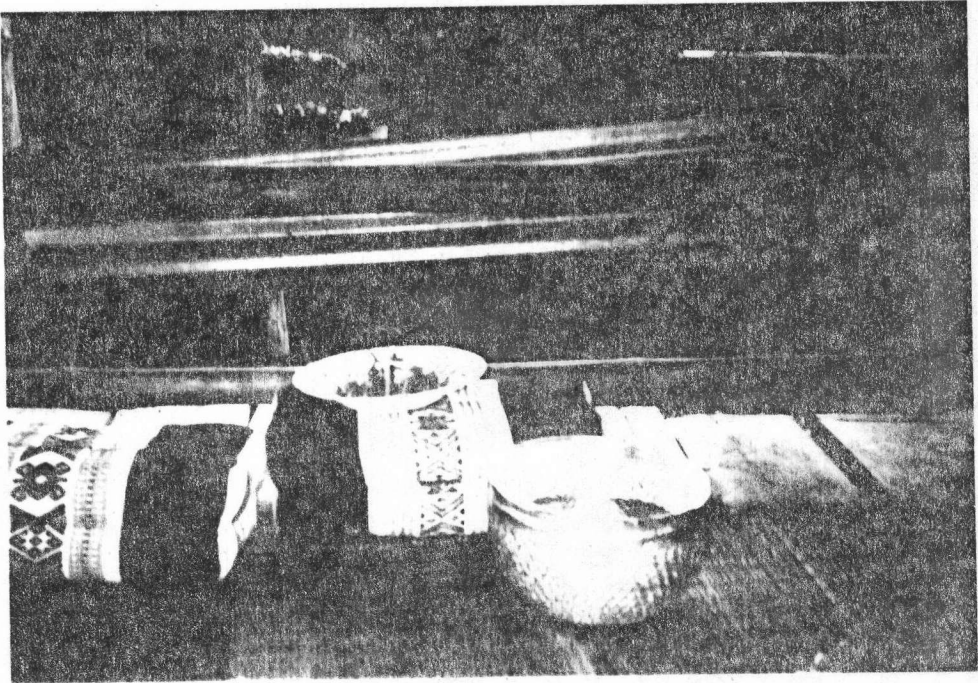
ที่นั่งไม้

ซันบักเบ็ง เวียนซ้าย เวียนขวา

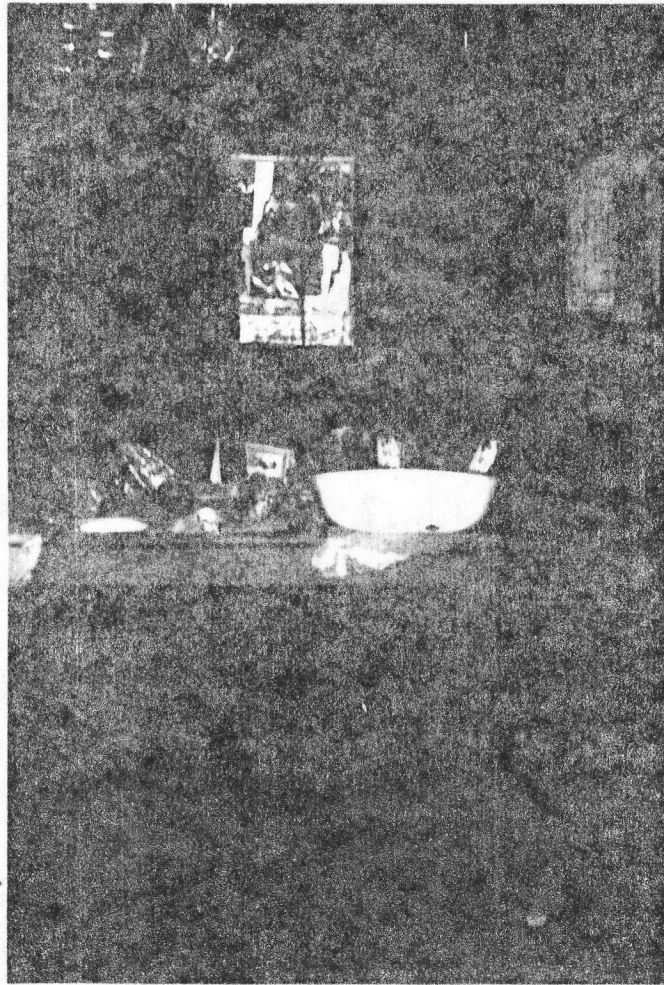
จานหน้าประกอบด้วยดอกไม้ 5 คู่ เทียน 5 คู่ เงินและฝ้ายผูกแขน

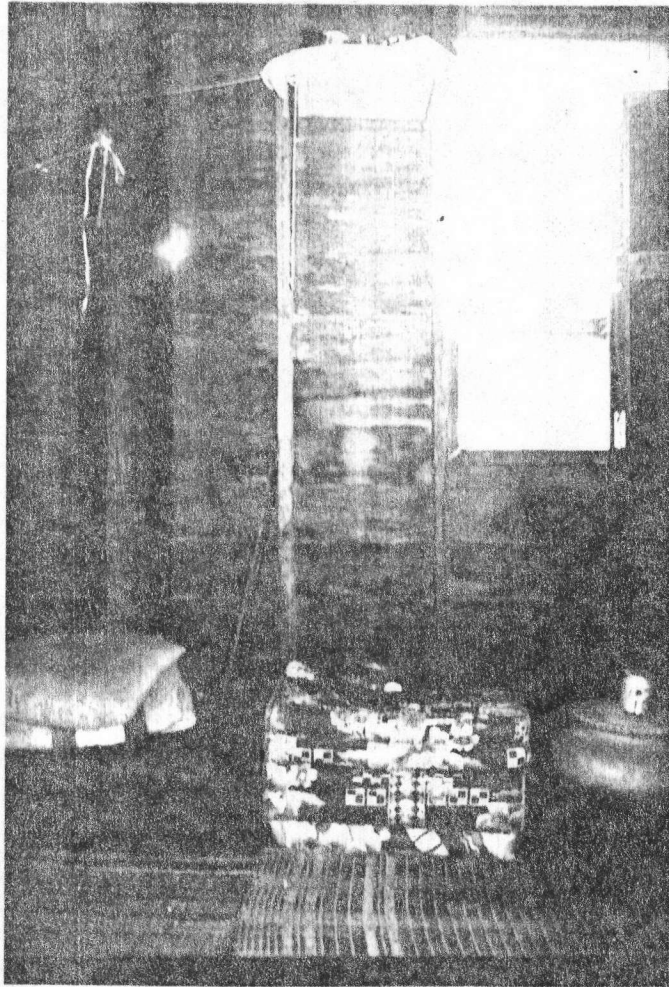
จากบ้านหัววัดบ้านน้ำมนต์ที่นอก เลี้ยว ใต้ท่าเพี้ยปลุกเสกน้ำมนต์รักษาผู้ป่วย

หมกชวรมชณะทำพิถาลูกเสกน้ำมดให้แกลูกเลี้ยง

รับประทานอาหารที่สุกแล้วนำมา หมกกรรมจะนำไปวางไว้บนห้องบูชา

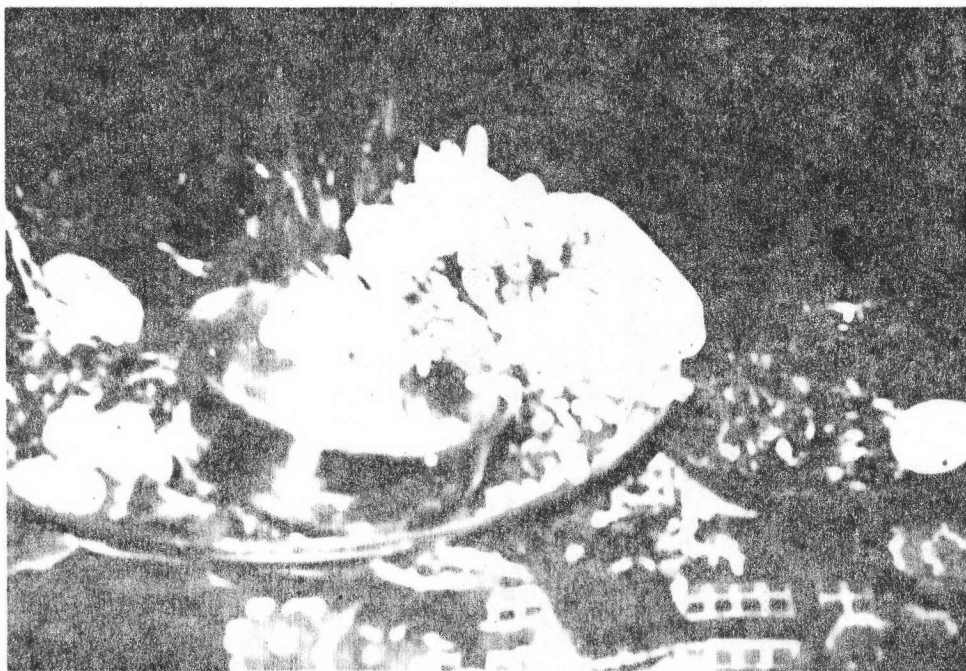

การวางคางไ้วเหนือศรีหะตำแหน่งที่เข้ไปรกนคอกู

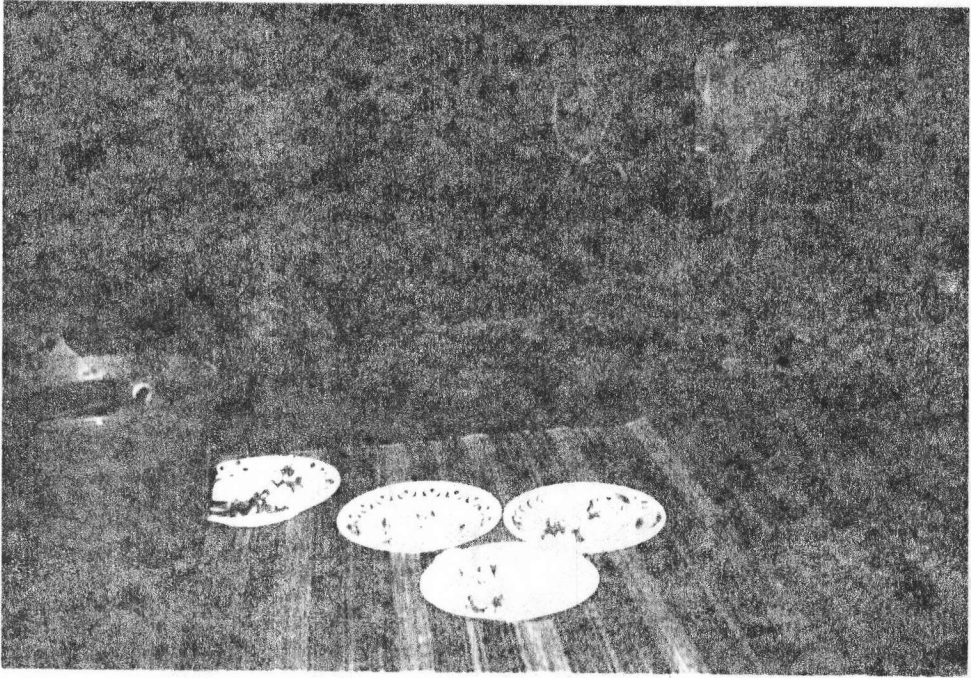

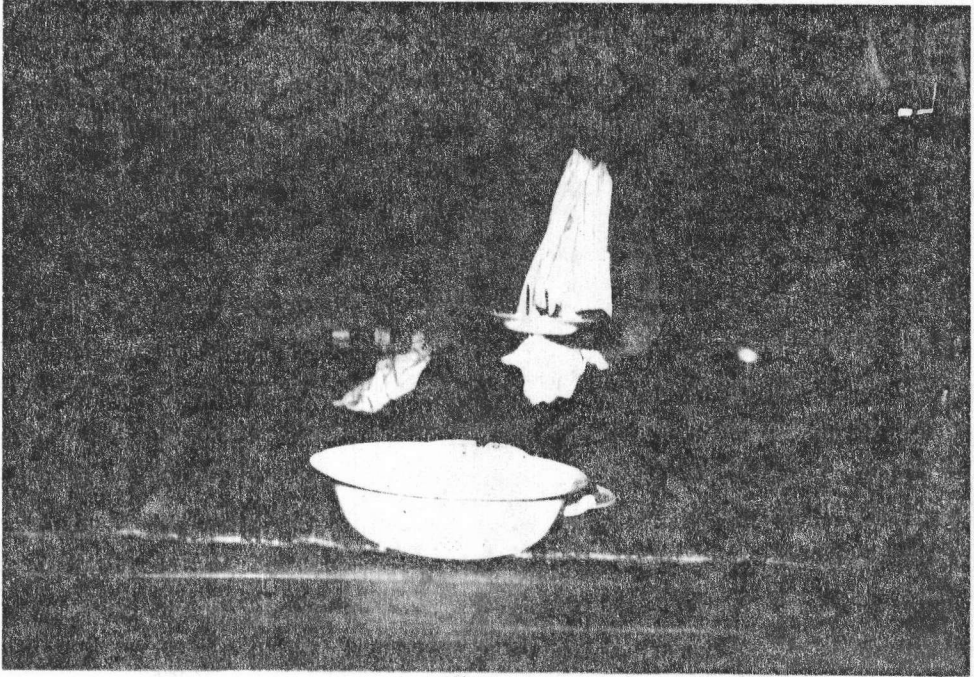
หม่อมหลวงวรวิภากรหนึ่งขณะกำลังรักษาผู้ป่วยอยู่ที่บ้านพักชั่วคราวในป่า

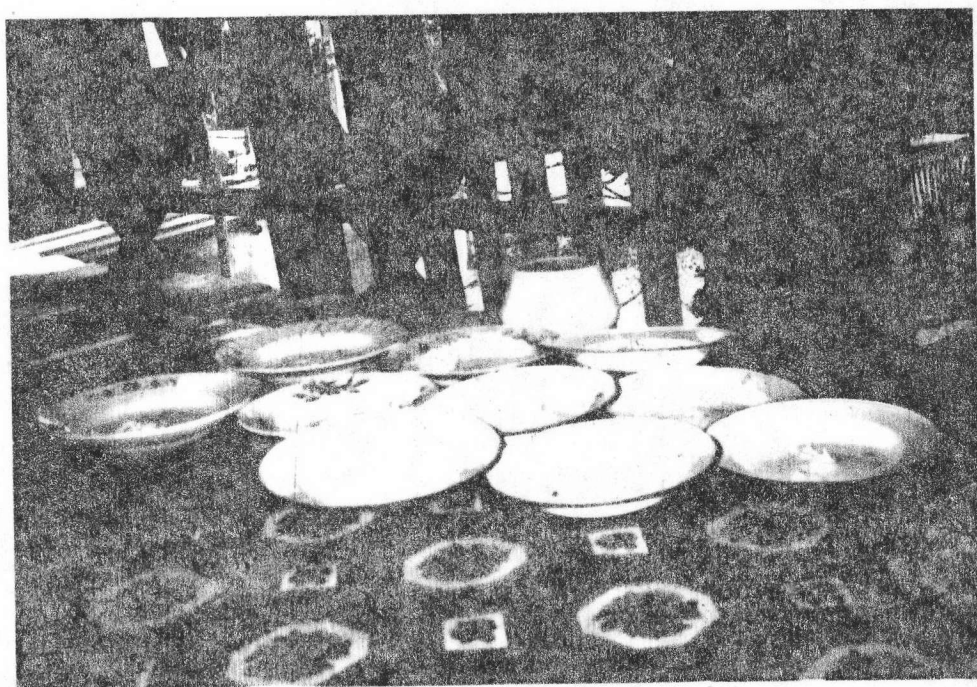
การถ่ายในการรักษาผู้ป่วยของหมอบวราพรหนึ่ง

ลูกเสี๊ยกนำขึ้นหามบ้านพ่อเสี๊ยกในวันพระ

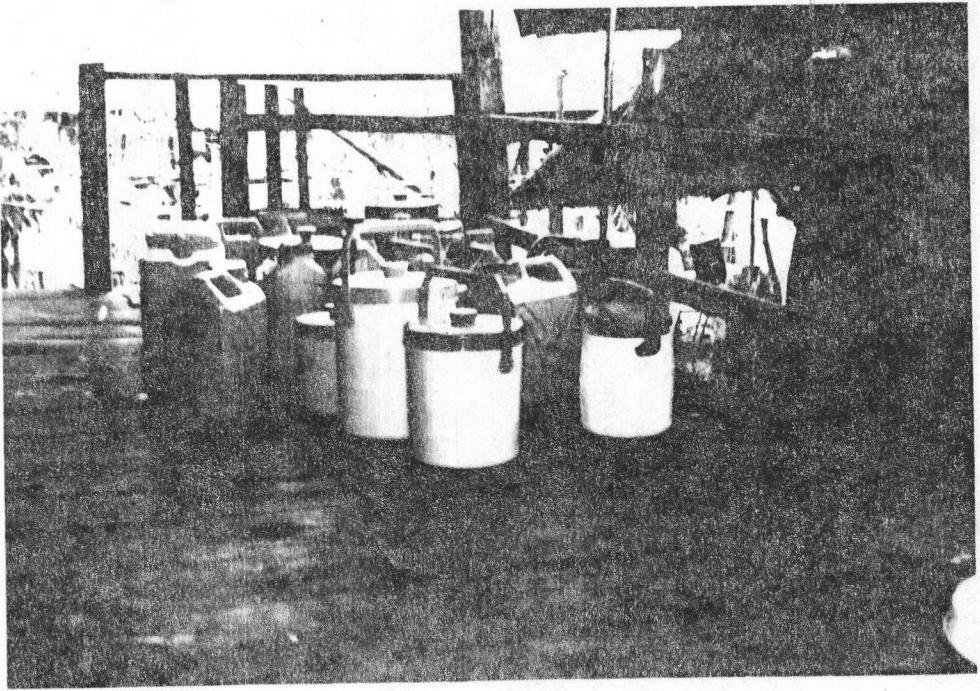
หมวกพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสกผ้าขาวขุ่นในวันพระ

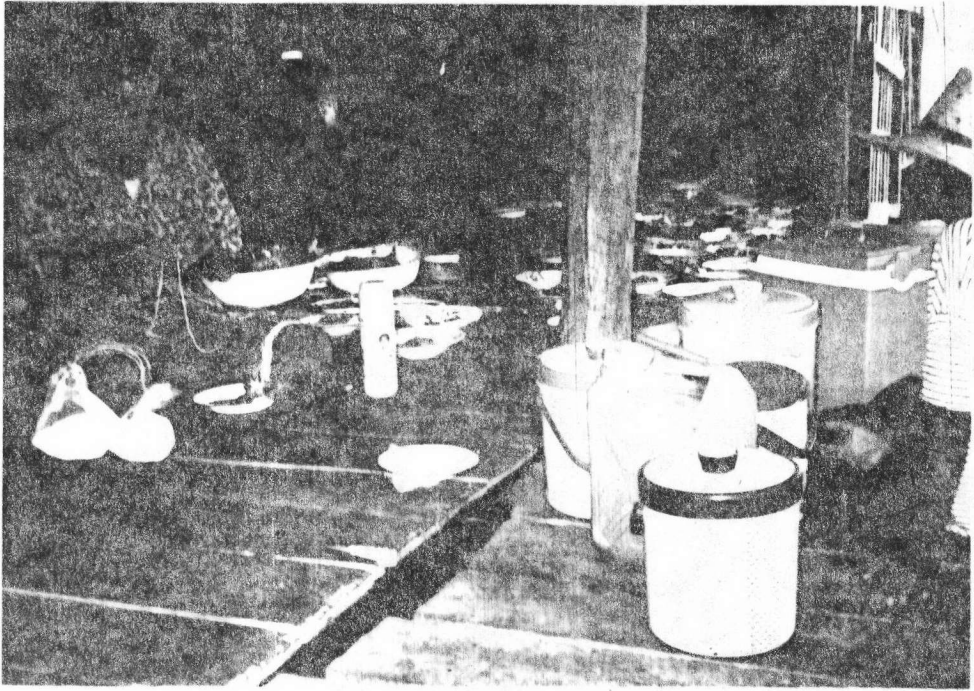
ฝายผูกแขนที่พ่อเลี้ยงทำพิธีโลกเสกให้แก่ลูกเลี้ยงที่นำขันห้อมมาในวันพระ

จานรับน้ำที่สุกเลี้ยงนำมาทำน้ดเค็ลียงในวันสงกรานต์

กระติ๊กน้ำที่ลูกเลิกงมมา ให้พ่อเลิกงมทำนมเตี๋ยในวันสงกรานต์

หมวกคลุมศีรษะนั่งทำผักปลาและผลไม้ตามจุดในวันสงกรานต์

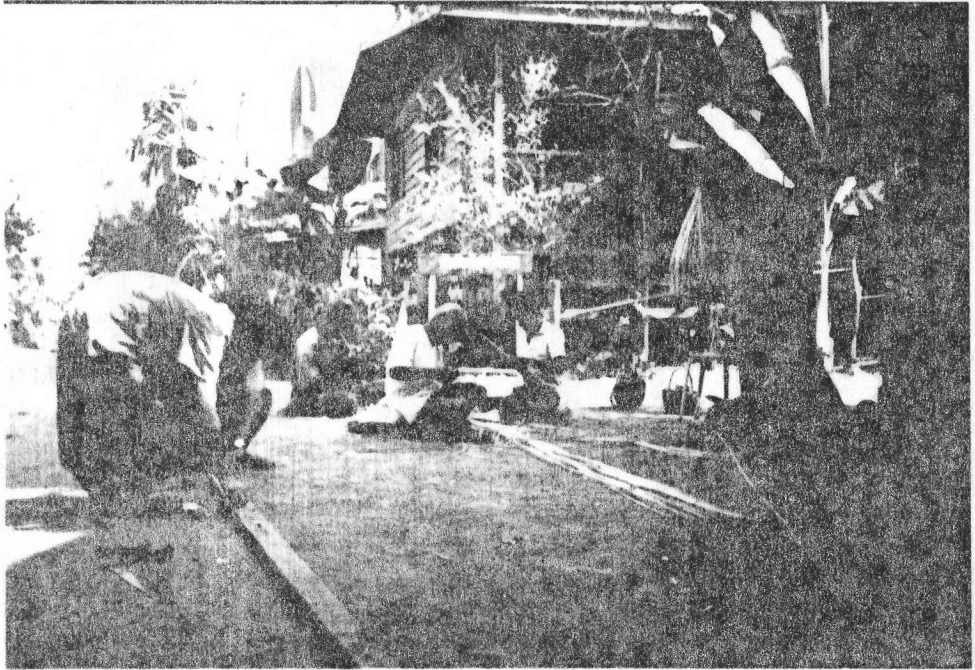
ลูกเลียงค่านี้นำมาไว้สงรงให้พ่อเลียงที่บ้านพ่อเลียงในวันสงกรานต์

หมอลออรรวมกับพ่อค้าผลไม้

หมอธรรมกับ "หนังสือกอม" หรือตำราโบราณที่ใช้ในการศึกษาพิธีกรรมการรักษาต่าง ๆ

พมกธรรมและช่วยเตรียมงานบุญกฐิน

ประวัติผู้เขียน

นาง สมใจ ศรีหาล้า เกิดวันที่ 16 กันยายน 2504 ที่ อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น
สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีทางศิลปศาสตร์บัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์ ภาควิชาบรรณา-
รักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปีการศึกษา
2527 และเข้าศึกษาในหลักสูตรมานุษยวิทยาอนันต์ที่ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ
พ.ศ. 2532

